

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Komentovaný překlad vybraných publicistických
textů**

Dominik Deliř

Plzeň 2022

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra germanistiky a slavistiky

Studijní program Cizí jazyky pro komerční praxi

Specializace programu Cizí jazyky pro komerční praxi – němčina

Bakalářská práce

**Komentovaný překlad vybraných publicistických
textů**

Dominik Deliř

Vedoucí práce:

Mgr. Andrea Königsmarková, Ph.D.

Katedra germanistiky a slavistiky

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2022

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2022

.....

Děkuji Mgr. Andree Königsmarkové, Ph.D. za cenné rady a odborné vedení této bakalářské práce.

Obsah

1	Úvod.....	5
2	Teoretická východiska	6
2.1	Překladačský proces	6
2.2	Překladač	7
2.3	Translát	8
2.4	Publicistický styl	9
2.4.1	Jazykové prostředky publicistického stylu.....	10
2.4.2	Útvary publicistického stylu.....	11
3	Překlad vybraných textů	12
3.1	Text č. 1	12
3.2	Text č. 2.....	14
3.3	Text č. 3.....	17
4	Komentář překladu.....	26
4.1	Charakteristika textů	26
4.2	Překladačské problémy	27
4.2.1	Složeniny	28
4.2.2	Překlad termínů	30
4.2.3	Komentář ke stylistické rovině.....	32
4.2.4	Použití překladačských postupů.....	33
5	Závěr.....	36
6	Resumé	37
7	Resümee.....	38
8	Seznam použité literatury a pramenů	39
8.1	Prameny.....	39
8.2	Tištěné zdroje	39
8.3	Elektronické zdroje	40
9	Přílohy	41
9.1	Text č. 1	41
9.2	Text č. 2.....	44
9.3	Text č. 3.....	48

1 Úvod

Cílem této bakalářské práce je navrhnout překlady tří publicistických textů týkajících se rozsáhlých požárů v amazonském deštném pralese v roce 2019. Konkrétně se jedná o dvě zprávy nesoucí názvy *Brasiliens Regenwald brennt* a *Warum die Waldbrände so gefährlich sind*, které informují katastrofě samotné. Dále pak překladu reportáže *Vom feuer und vom fieber*. Prameny těchto článků jsou německé internetové zpravodajské portály tagesschau.de a zeit.de.

Předložená práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část se zaměřuje na překladatelský proces obecně, postupy v případě neexistujícího vhodného ekvivalentu v cílovém jazyce. Dále definuje osobu překladatele samotného a výsledný produkt tohoto procesu, translát. Kvůli charakteru původních článků bylo vhodné zahrnout i vymezení publicistického stylu. K vypracování teoretické části byla použita odborná literatura od autorů Dagmar Knittlové *K teorii i praxi překladu, Překlad a překládání*, Vlastimily Ptáčnickové *Theorie und Praxis des Übersetzens* a Zbyňka Fišera *Překlad jako kreativní proces*. K rešerši publicistického stylu to byla pak *Stylistika češtiny* od Jana Chloupka a *Současná stylistika* od Marie Čechové.

V praktické části se nachází samotné návrhy překladů a jejich komentář. Rozděluje se na stručnou charakteristiku textů, pak následuje popis nejčastějších překladatelských problémů jako je překlad složenin a termínů nebo otázka stylistických úprav. V neposlední řadě tato část obsahuje i použití překladatelských postupů ukázaných na příkladech.

Důvodem výběru tohoto tématu bylo obohatit se v překladatelském oboru o teoretické informace a zlepšit své dovednosti praktickou částí, zejména tvorbou překladu. Výhodná byla i vlastní volba článků pro překlad. Téma klimatických změn a události s nimi spojené se týkají celého světa a nelze je ignorovat.

2 Teoretická východiska

2.1 Překladatelský proces

Doposud byly překlady zkoumány jako výsledné produkty. Všechna moderní pojetí tohoto postupu se spíše soustředí na proces této činnosti. Je rozdělován na makropřístup, zaměřující se na to, kdo bude recipient, jaké kulturní a literární zařazení text má a na jeho typ a funkci. Až po strategickém rozhodnutí přichází fáze detailního rozhodování. Teprve mikropohled se soustředí na gramatiku a lexikální náplň, kterou se tvoří výsledný překlad (Knittlová, 2000)

Tento moderní přístup popisuje a upřesňuje i Ptáčnicková (2008). Jelikož existuje mnoho teorií a definic k překladatelskému procesu, je zřejmé, že se tento pojem nedá snadno vysvětlit. Překladatel má za úkol analyzovat text ve výchozím jazyce a porozumět mu tak, aby ho co nejvhodněji mohl reprodukovat za předpokladu, že respektuje jazykový a kulturní aspekt výchozího jazyka a snažil se pomocí nejvhodnějších ekvivalentů obsah reprodukovat do jazyka cílového. „*Jedná se o strukturovaný proces, který se skládá ze dvou hlavních fází: fáze porozumění a fáze rekonstrukce.*“¹ (Ptáčnicková, 2008)

Pokud ale neexistují vhodné ekvivalenty jmenuje Knittlová (2000) 7 procesů, které definovali kanadští autoři Vinay a Darbelnet.

- a) Transkripce – přepis slov, aby se adaptoval na cizí jazyk nejčastěji kvůli fonologickým důvodům
- b) Kalk – doslovný překlad slova výchozího jazyka do cílového
- c) Substitute – nahrazení jednoho jazykového prostředku jiným
- d) Transpozice – gramatické změny v důsledku odlišného jazykového systému
- e) Modulace – změna hlediska
- f) Ekvivalence – využití odlišných stylistických prostředků.
- g) Adaptace – použije se, pokud v cílovém jazyce neexistuje přímý ekvivalent například u slovní hříčky nebo přísloví

¹ PTÁČNÍKOVÁ, Vlastimila. Theorie und Praxis des Übersetzens unter besonderer Berücksichtigung der Übersetzung deutschsprachiger Fachtexte ins Tschechische. Wien: Infothek, c2008. S. 16 (překlad autora)

Dále zmiňuje dalších 9 postupů amerického teoretika Josepha L. Malona:

- a) Rovnost – přímý protějšek
- b) Substituce – nahrazení jednoho jazykového prostředku jiným
např. u idiomů či ustálených slovních spojení
- c) Divergence – výraz ve výchozím jazyce má více výrazů v jazyce cílovém
- d) Konvergence – opak divergence
- e) Amplifikace – rozšíření textu
- f) Redukce – vynechání slov
- g) Difúze – vyjádření složenin slovním spojením
- h) Kondenzace – složenina v cílovém jazyce
- i) Reordering – změna slovosledu

Jeden z nejvýznamnějších lingvistů světa Roman Jakobson (1971) rozlišuje tři druhy překladu: (Knittlová 2010)

- a) vnitrojazykový překlad – jde o přepsání stejného obsahu v jednom jazyce
například synonymy, může to být i doslovné opakování textu nebo
například parafráze
- b) intersémiotický překlad – vyjádření obsahu jednoho znakového systému
do systému jiného například chemické značky či údaje na hodinách
- c) mezijazykový překlad – vyjádření informace systému výchozího jazyka
do systému cílového, aby nedošlo k obsahovému ani stylistickému posunu

2.2 Překladatel

Překladatelé umožňují díky znalosti obou jazyků překonávat kulturní bariéry, které se ve stále rozšiřující internacionální komunikaci mohou objevit. Jsou potřeba všude, kde je nutné tyto bariéry odstranit. Při překládání si musí být vědomi celé řady strukturálních a myšlenkových rozdílů obou jazyků a překonat je. (Ptáčnicková, 2000)

Fišer (2009) popisuje, kdo překladatelem může být podle úrovně znalostí. Profesionální překladatel je někdo, kdo se touto činností pracovně zabývá a je v tomto oboru školený, zpravidla vysokoškolsky. Dále jmenuje specialisty různých oborů, kteří se zabývají překladu odborných textů. Nejsou to však profesionální překladatelé tudíž si nejsou vědomi všech jazykových aspektů. V umělecké oblasti to bývají většinou

básníci, kteří estetickým jazykovým tvárněním docílí estetického účinku textu. Jednodušší překlady jako jsou úřední korespondence či hlášení zhotovují neprofesionální překladatelé třeba administrativní pracovníci či pracovníce nebo mluvčí různých firem. V neposlední řadě to mohou být také studenti, kteří studují nějaký jazyk.

Fišer (2009) také jmenuje několik prolínajících se základních kompetencí, které překladatel musí mít.

- a) Jazyková – schopnost porozumět textu
- b) Analyticko-interpretací
- c) Textotvorná – tvoření celistvých a funkčně adekvátních textů

Dále popisuje kompetence speciální, které jsou produktem dlouhodobé práce jedince.

- a) Strategická kompetence – ta zahrnuje kompetence sociální a řešeršní, jejich správnou kombinací se docílí dobrého výsledku
- b) Interkulturní kompetence – překladatel musí zprostředkovávat informace mezi různými kulturami, tak aby byly pro obě strany stejně užitečné

2.3 Translát

Výsledek neboli produkt překladatelského procesu se nazývá translát. S původním textem nesou určitou souhrn informací a popisují nějaké téma. Jediná odlišnost mezi původním a výsledným textem by měl být právě jazyk, ve kterém je napsán. Jak již bylo zmíněno, recipient očekává, že obdrží stejné množství informací jako v původním textu. Je však z translátologického pohledu nutné upřesnit, že se nejedná o množství stejné, ale o převážné. Je tomu tak právě kvůli jazykové rozlišnosti obou řečí. Při překladu se také může stát, že v cílovém jazyce překládané téma není zcela známé, tudíž se může například dovysvětlit poznámkami pod čarou nebo na konci v komentáři překladu. U překladu odborného stylu to bývá pravidlem, například kvůli nedostatku ekvivalentní terminologie. Může se stát, že překladatel najde v původním textu chybnou, či neúplnou informaci. Pak se od něj očekává, že tento defekt napraví nebo doplní. (Fišer, 2009)

Fišer (2009) dále kategorizuje požadavky na překladatele.

- a) určení funkce cílového textu v určité komunikační situaci – podle toho, komu je translát určen a jakou bude mít funkci se musí překladatel rozhodnout jaké musí obsahovat informace
- b) funkční adekvátnost pro komunikační situaci v cílové kultuře – jak již bylo zmíněno, překladatel tyto kulturní bariéry musí překonávat dovysvětlením například poznámkami pod čarou
- c) podle požadavku zakázky znát cíl výsledného translátu – znalost postupů, metod a strategií, které musí použít, aby dosáhl výsledku
- d) překlad musí splňovat gramatickou správnost – výjimku mají pasáže ve výchozím jazyce, kde jsou gramatické chyby úmyslné

Dobrý překlad musí splňovat několik požadavků. Je důležité si uvědomit, že příjemce si čte jen překlad a původnímu textu nerozumí.

Grygová (2010) také jmenuje 3 základní kritéria kvalitního překladu:

- a) jazykový projev v cílovém jazyce působí přirozeně
- b) výsledný překlad má v cílovém jazyce co nejbližší, nejlépe totožný význam
- c) dynamika původního textu musí být v cílovém jazyce zachována

2.4 Publicistický styl

„Publicistika je známa jako mezilidská komunikace informující o aktuálních společenských a politických událostech a komentující je.“²

Tento styl zahrnuje všechny jazykové prostředky, které mají úlohu něco sdělovat, ale i ovlivňovat, přesvědčovat nebo získávat. Publicistika má kořeny až v antice, ale od minulosti se již velice liší, jelikož se neustále vyvíjí a odpovídá dané době, což potvrzuje dynamičnost tohoto stylu. Nejdůležitější vlastnost je však co nejučinněji a nejrychleji informovat, pokud možno co nejširší veřejnost. Je nutné podotknout,

² CHLOUPEK, Jan. Stylistika češtiny: národní vysokoškolská učebnice pro studenty filozofických a pedagogických fakult studijního oboru 73-11-8 Český jazyk a literatura (v kombinaci s jiným jaz.). Praha: SPN, 1991. Učebnice pro vysoké školy (Státní pedagogické nakladatelství). S. 201

že se publicistika prolíná s dalšími styly více než jakýkoli jiný styl. Může obsahovat znaky uměleckého nebo i odborného jazyka. (Chloupek, 1990)

Dalo by se říci, že se publicistický styl odštěpil od stylu vědeckého, když namísto objektivního informování začal používat poutavou řeč a přesvědčovací prvky. Doteď však mají stejnou logickou výstavbu a cíl předat informace. Je nutno podotknout, že se tento rozděluje na publicistiku a žurnalistiku. Publicistika se kromě předávání informací také snaží čtenáře ovlivnit. Žurnalistika pouze informuje. (Knittlová, 2000)

„U publicistického stylu, který je svou blízkostí ke stylu uměleckému nejbohatším stylem věcné literatury co do množství vyjadřovacích prostředků, hraje při překládání nejdůležitější roli vystižení pravé míry expresivity a nutnosti stylistické modifikace a adaptace.“³

2.4.1 Jazykové prostředky publicistického stylu

Obecně platí, že tyto prostředky pojmenovávají věci a situace přesně. Snaží se podávat informace přesně, proto se v textech neobjevují příliš specifické termíny. Například z politické sféry to bývají pojmenování všeobecně známá. Hovorová a expresivní slova se vyskytují zřídka. Slovní zásoba by měla být v tomto stylu velice obsáhlá, tudíž by se slova neměla opakovat a vyjadřovat například synonymy. (Knittlová, 2000)

Lze v tomto stylu vyzorovat jistá modelovost způsobu vyjádření, které se musí publicista držet a zároveň mu může usnadňovat práci. Můžeme ji vidět ve výstavbové struktuře různých článků, které čteme. Je sice vhodná pro účel informovat, pro přesvědčování se ale nehodí. Publicisté tuto modelovost vědomě porušují, aby se vyhnuli stereotypnosti a získali pozornost svého čtenáře. (Chloupek, 1990)

³ KNITTOVÁ, Dagmar. K teorii i praxi překládu. 2. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2000. S. 188

2.4.2 Útvary publicistického stylu

Tato podkapitola stručně popisuje dva útvary, které byly předmětem překladu.

Zpráva

Jedná se o klasický zpravodajský útvar. Úkolem zprávy je rychle, výstižně a srozumitelně informovat o dění z jakékoliv sféry. Obsahuje místo, čas a okolnosti události. Největší množství nových informací bývá zpravidla na začátku a dále se pak jen upřesňují. Důležitou úlohu také zastává titulek, který má čtenáře upoutat. Na konci se objevuje zdroj údajů, o kterých se ve zprávě píše, například jiná zpravodajská agentura. (Čechová, 2008)

Reportáž

Jedná se o nejmladší, nejvíce objevující se beletristický útvar v tomto stylu. Může mít psanou i mluvenou formu a nachází se na rozmezí zpravodajství a publicistiky. Předává údaje a fakta jako zpráva, ale odlišuje se tím, že v ní autor popisuje vlastní postoj a svědectví o určité události. Obsahuje i zkrášlující výrazové prvky jako jsou neotřelá pojmenování. Objevuje se v ní i popis smyslových vjemů a pocitů, které v dané situaci osoba cítí. (Knittlová 2000) (Čechová, 2008)

3 Překlad vybraných textů

3.1 Text č. 1

Hoří brazilský deštný prales

Lesní požáry v Brazílii dosahují rekordní úrovně. Odborníci napočítali 72 843 požárů jen v letošním roce a za jejich vznik viní prezidenta Jaira Bolsonaro.

Brazílie je postižena rozsáhlými lesními požáry, zejména v Amazonském pralesi, kde jsou rozsáhlé plochy v plamenech. Několik federálních států vyhlásilo stav nouze. Obyvatelstvo trápí zejména silný kouř. Podle informací BBC způsobil kouř v pondělí v São Paulu hodinový výpadek proudu.

Podle brazilského střediska pro výzkum vesmíru Inpe se také výrazně zvýšil počet lesních požárů. Satelitní snímky ukázaly, že jen od minulého čtvrtka vypuklo 9 507 nových lesních požárů. Podle Inpe tak počet lesních požárů v Brazílii dosáhl v letošním roce nového maxima. Od ledna do srpna vypuklo celkem 72 843 požárů, což je o 83 % více než ve stejném období loňského roku a nejvyšší počet zaznamenaný od roku 2013.

Za hlavní příčinu lesních požárů se považuje současné sucho – lesní požáry jsou v Brazílii v období sucha pravidelným jevem. Někteří zemědělci je prý navíc úmyslně zakládají, aby nelegálně vyčistili půdu ve prospěch chovu dobytka. V kombinaci se stále častějším mýcením lesů se oheň může šířit velmi rychle.

Brazilské zemědělství zaměřené na vývoz potřebuje stále novou půdu pro pěstování sóji a chov dobytka. Prezident Jair Bolsonaro je považován za popírače změny klimatu a podporovatele zemědělského průmyslu. Od Bolsonarova nástupu do funkce se proto zrychlilo ničení amazonského deštného pralesa. Podle státního klimatického institutu Inpe bylo v červnu odlesněno o 88 procent více plochy a v červenci se toto číslo zvýšilo až o 278 procent ve srovnání se stejnými měsíci předchozího roku. Podle zprávy bylo jen v červenci vymýceno 2 254 km² deštného pralesa.

Bolsonaro mezitím na otázky ohledně nekontrolovaného šíření požárů reagoval kriticky a odkázal na suché období typické pro toto roční období, tzv. queimadu. "Dřív se mi říkalo kapitán Motorová pila. Teď jsem Nero, který zapálí Amazonii. Ale je čas

queimady," řekl novinářům. Bolsonaro také připsal část viny jednotlivým zemědělcům, kteří se dopustili úmyslného žhářství.

Inpe vychází z žhářství

Vesmírná agentura Inpe naopak vyjádřila pochybnosti o Bolsonarově výpovědi. Uvedla, že většinu lesních požárů nelze přičítat pouze období sucha nebo přírodním jevům. „Letošní klimatické podmínky a poněkud podprůměrné srážky v Amazonii nejsou ničím neobvyklým,“ řekl agentuře Reuters výzkumný pracovník Inpe Alberto Setzer. Lidé často viní z lesních požárů v Amazonii období sucha, ale to není tak docela pravda, dodal Setzer.

Zatímco období sucha vytváří příznivé podmínky pro použití a šíření ohně, založení požáru je dílem člověka, ať už úmyslně nebo omylem. Ředitel amazonského programu ekologické organizace WWF Ricardo Mello to potvrdil. Uvedl, že požáry jsou důsledkem rostoucího odlesňování, jak ukazují nejnovější údaje.

Bolsonaro je také stále častěji kritizován na mezinárodní úrovni za svou politiku v oblasti životního prostředí. V nedávné době Norsko i Německo pozastavilo financování ochrany deštných pralesů ve výši milionů eur.

Amazonský deštný prales ročně zpracuje více než dvě miliardy tun CO₂ a vyprodukuje přibližně pětinu dostupného kyslíku na světě. I proto je považovaný za „plíce země“. 60 procent pralesa se nachází v Brazílii. Také domorodé obyvatelstvo Brazílie je závislé na lese jako na místě pro život, a proto je stále více ohrožováno odlesňováním. Krátce po svém nástupu do úřadu převedl prezident Bolsonaro oblasti původního obyvatelstva pod kontrolu ministerstva zemědělství, což dále ohrožuje jeho status ochrany.

3.2 Text č. 2

Proč jsou lesní požáry tak nebezpečné

Od začátku roku došlo v Brazílii k více než 72 000 lesních požárů – většina z nich v amazonské oblasti. Jak požáry vznikají? Jaké jsou následky? Odpovědi na nejdůležitější otázky.

Jaký je rozsah požárů?

Počet lesních požárů v Brazílii se v prvních osmi měsících roku dramaticky zvýšil. Podle brazilského vládního institutu pro výzkum vesmíru INPE došlo od ledna do srpna k více než 72 000 lesních požárů, které se nejvíce objevovaly ve státech podél Amazonie.

V roce 2018 došlo ve stejném období k 39 759 požárům. To znamená, že se jejich počet ve srovnání se stejným obdobím loňského roku zvýšil nejméně o 83 %. Podle novin „Folha de S. Paulo“ většina požárů zasáhla soukromé pozemky, ale časté jsou i požáry v přírodních rezervacích a na pozemcích původních obyvatel. Podle zpráv byla většina požárů v poslední době zaznamenána ve státě Mato Grosso, kde je hlavní činností chov dobytka.

Dramatický rozsah tohoto vývoje je ještě zřetelnější, když vezmeme v úvahu, že deštný prales se v předchozích letech také neustále zmenšoval. V roce 2018 činil podle vládních údajů pokles 7 900 km². To odpovídá přibližně trojnásobku rozlohy Sárska nebo ploše více než jednoho milionu fotbalových hřišť.

Co je příčinou požárů?

Ekologové předpokládají, že všechny požáry „tak či onak způsobil člověk“. Vedoucí amazonského programu ekologické organizace WWF Ricardo Mello uvedl, že zemědělci často nejprve vykácejí stromy a poté zakládají požáry, aby vytvořili nové pastviny pro svůj dobytek.

Kvůli současnému suchu v regionu se požáry šířily stále více. „Požár se šíří z otevřených ploch na dosud nedotčené lesní plochy,“ řekl Mello. „To znamená, že požáry mají dvojitý negativní účinek.“

Na 10. srpna vyhlásili vlastníci půdy v amazonském státě Pará „Den ohně“. Krátce poté zaznamenal vesmírný institut INPE skokový nárůst počtu požárů v regionu.

Brazilský prezident Jair Bolsonaro naopak z požárů viní ekology. „Odebíráme granty nevládním organizacím, zastavili jsme platby vládním agenturám. Teď jim chybí peníze,“ řekl Bolsonaro. Uvedl, že je možné, že tyto organizace nyní podnikají kroky proti němu a brazilské vládě. „Tohle je válka, ve které jsme se ocitli.“ Své tvrzení o žhárství nedoložil žádnými důkazy. Ekologické organizace obvinění odmítly.

Jaký význam má oblast Amazonie pro klima?

Organizace spojených národů vyjádřila znepokojení nad situací v Amazonii. „Zachování lesů je pro náš boj proti změně klimatu zásadní,“ uvedl mluvčí generálního tajemníka OSN Antonia Guterrese.

Tropický deštný prales v Amazonii má rozlohu přibližně osm milionů kilometrů čtverečních. Brazílie má rozlohu 5,2 milionu kilometrů čtverečních, což představuje přibližně 65 % rozlohy. Zbývajících 35 procent je rozděleno mezi sedm dalších zemí. Je to největší tropický deštný les na světě a zároveň největší úložiště oxidu uhličitého na světě. Deštné pralesy na celém světě pohlcují přibližně 30 % skleníkových plynů způsobených člověkem.

Deštný prales má také ochlazující účinek. Jeden strom může uvolnit až 1000 litrů vody denně. Vypařováním velkého množství vody vznikají mraky, které ochlazují atmosféru.

Amazonský deštný prales se navíc vyznačuje jedinečnou biologickou rozmanitostí: každý desátý známý rostlinný a živočišný druh pochází z amazonského deštného pralesa.

Jaké jsou následky požárů?

Podle aktivistů za lidská práva ohrožují nekontrolovatelné požáry v brazilské amazonské džungli nejen životní prostředí, ale také původní obyvatelé. Podle Společnosti pro ohrožené národy bylo požáry zasaženo 36 chráněných domorodých oblastí: „Stovky domorodých komunit sledují, jak jejich životní prostor hoří. Kromě ekologické katastrofy by následovala i katastrofa humanitární.

Brazilští prokurátoři ve státě Para chtějí zahájit vyšetřování mimo jiné kvůli současným lesním požárům. Vzhledem k rostoucímu ničení pralesa orgán činný pro trestní řízení oznámil, že je cílem prošetřit, zda nebyla zanedbána ochrana životního prostředí.

Hašení požárů je však obtížné, protože v regionu je jen několik silnic, a zásahové jednotky se proto musí pohybovat na lodích po řekách. Kromě toho existují podzemní požáry, které zůstávají dlouho neodhaleny. „Děláme, co můžeme,“ řekl ministr životního prostředí Ricardo Salles. „V současné době je více požárů, protože bylo v poslední době velké sucho.“

Bolsonaro zvažoval nasazení armády. Zpravodajskému portálu G1 řekl, že vojáci mohou pomáhat při hašení požárů. Bolsonaro také podepsal nařízení, v němž vyzval všechny ministry, aby přijali nezbytná opatření ke sledování a potírání požárů. Cílem je „zachovat a bránit amazonský deštný prales, naše národní dědictví,“ uvádí se v nařízení.

3.3 Text č. 3

O ohni a horečce

Hoří Amazonie. Ale nejsou tam jen stromy, žijí tam i lidé. Co se můžeme naučit od původních obyvatel o přírodě a o sobě samých?

Reportáž od **Jany Petersenové**

Krátce před vlastní cestou do Amazonie mi jedna kamarádka vyprávěla příběh. Také byla jednou v džungli a cestou zpátky dostala vysokou horečku. Sedm týdnů byla v malém brazilském městě tak nemocná, že si myslela, že zemře. „Raději bych byla v džungli než v nemocnici,“ řekla. To je blázen, pomyslela jsem si.

Od mé cesty do brazilského pralesa před několika týdny jsem byla dvakrát nemocná. Byla jsem nemocná, když to v Amazonii začalo strašně hořet, ležela jsem tam v houpací síti s horečkou. A teď, když jsem zpátky v Německu, jsem nemocná, zatímco sleduji na Twitteru obrázky hořících stromů v deštném pralesi. Ležím v posteli s horečkou. Je to jen silný berlínský virus? Nebo něco tropického? Jako by mě nemoc držela v lese. Jsem přilepená ke svému chytrému telefonu a zveřejňuji články o požárech na Facebooku. Vedle mé postele leží hromada knih: *Smutné tropy* od klasika antropologie Clauda Lévi-Strausse, popis jeho cest po Amazonii, esej *Indigenialität* od spisovatele Andrease Webera a tři svazky francouzského antropologa Philippa Descoly, který strávil mnoho let výzkumem v amazonském pralesi.

V Amazonii hoří už dlouho; po desetiletí se do pralesa zakusovalo především člověkem způsobené vypalování. Nyní však hoří tak silně, že i my zde chápeme jeho rozsah. Poté, co se jedno srpnové pondělí obloha nad São Paulem zatáhla kouřem, se zpráva o hořící Amazonii dostala na sociální sítě, do zpráv i na summitu G7. Satelitní snímky a grafy ukázaly ohniska požáru a staly se symbolickými obrazy něčeho, co dosud zůstávalo nezobrazené, abstraktní a neuchopitelné: hrozby klimatického kolapsu. V Amazonii však nehoří jen stromy, ale i domovy stovek původních obyvatel, kteří v tomto nehostinném prostředí žijí již tisíce let. Hoří čas, který lidstvu zbývá na to, aby zabránilo kolapsu. A hoří také znalosti, myšlení a kultura těchto lidí – strážců a strážkyň tohoto lesa.

Na cestě k lidem z kmene Huni Kuin nad Amazonií ve vrtulovém letadle jsem četla v eseji *Indigenialität* od Andrease Webera: „Máme přírodní problém. Proto bychom se měli učit od lidí, kteří žádný takový problém neměli,“ píše Weber. „Měli bychom se zajímat o to, co si domorodí lidé myslí a co dělají, protože po miliony let tato praxe udržovala naši planetu úrodnou a přinášela jí živost.“ Vyhlédla jsem z okna toho malého stroje, viděla jsem kouř, který už se vznášel nad nekonečnou plochou pralesa, viděla jsem v zeleni červenohnědé jizvy po předešlých požárech.

Stěna z listí, kmenů a lián

Z města Jordão jsme se vydali na třech lodích proti proudu řeky do vesnice Novo Natal. Na cestě jsem byla s kamarádem jmenem Txana. Je to šaman z kmene Huni Kuin, vyrostl nedaleko odtud, blízko brazilských hranic s Peru, uprostřed obrovského pralesa. Txanovi je 32 let, na rozdíl od mnoha Huni Kuinů zná i svět mimo prales, mimo Brazílii. Ve třinácti letech začal chodit do školy v Rio Branco, největším městě státu Acre. Mezitím často cestuje do Evropy. Tam jsem ho poznala.

Řeka byla na mnoha místech tak mělká, že jsme museli vystoupit a tlačit loď přes písečné přesypy. „Je období sucha,“ řekl Txana, „ale že by bylo takhle málo vody, jsem ještě v životě nezažil.“ Mluvil tiše, pomalu, klidně a usmíval se téměř pokaždé, když jsem ho viděla. Klády ležely v cestě, muži vystoupili, motorovou pilou rozřezali a mačetou sekali klády, skočili do řeky a vrátili se zase do člunu. Od břehu se ozýval rachot přívěsného motoru. Na mnoha místech byly stromy a bambusy pokáceny až ke břehu, teď jsem viděla, jak i tady dole mezi obrovskými stromy stoupá kouř, viděla jsem zuhelnatělé kmeny ve stěně z listí, kmenů a lián.

V malé vesnici Novo Natal na břehu řeky Rio Jordão, dva dny cesty od nejbližšího připojení k internetu, žije Ozelia, Txanova teta. Má dlouhé černé vlasy a její obličej zdobí geometrické barevné vzory. Je manželkou cassika, to je někdo jako starosta vesnice. Pozvala nás do velkého komunitního domu uprostřed vesnice, domu na kůlech a bez zdí. Posadili jsme se na prkna, slyšela jsem, jak pode mnou hrabou slepice, a pár metrů ode mě vařila Ozelia a její dvě dcery na otevřeném ohni. Bylo mi horko. Bylo mi zle. Cítila jsem se nemocná a unavená. Co by to mohlo být? Nemohla to být malárie ani horečka dengue, na to jsem v lese nebyla dost dlouho, inkubační doba je delší. Nebyla jsem příliš dlouho na sluníčku? Klobouk byl proti slunci během plavby po řece

v otevřeném člunu a v horku žalostnou ochranou. Lehla jsem si na dřevo. Txana mi nacpal pod hlavu polštář. „Když je tělo oslabené, snadno se nakazí,“ řekl. Vnitřní strany jeho rukou byly hladké. Zavřela jsem oči a pak jsem něco ucítila. Zamrkala jsem. Txana mi třel pod nosem limetkovou kůru.

„Kde přesně jste byla? Proti čemu jste očkováná?“

Krátce nato jsem ležela ve své houpací síti v malé dřevěné chatce, vlhký a chladný večer pronikal škvírami dovnitř. Rychle se po vesnici rozneslo, že jsem onemocněla. Ozelia připravovala čaj z bylinek. Dívky z vesnice stály vedle mé houpací sítě a dívaly se na mě. „Trocha jídla ti prospěje,“ řekl Txana. Ozelia uvařila *manimuzku*, polévku z banánů a arašídů. Napila jsem se z hliněné misky, zahřálo mě to v žaludku a usnula jsem.

O tři týdny později v Berlíně. Mám opět horečku a po takové cestě mají podezření na malárii, a to se musí ihned vyšetřit. Je neděle a v ústavu pro tropické nemoci mají zavřeno, ležím v ordinaci na pohotovosti. Vedle mě sedí můj přítel.

Ošetřovatel se mě ptá: „Kde přesně jste byla? Proti čemu jste očkováná? Štíplo vás něco? Jaké máte příznaky?“

„V Brazílii, Amazonii. Mám všechna doporučená očkování. Ano, měla jsem štípance od komárů. Nyní mám horečku, bolí mě hlava a končetiny a mám kašel. Jsem vyčerpaná a unavená. Je mi prostě špatně.“

Měří krevní tlak a puls. „Teď vám naberu krev.“

„Snadno omdlívám,“ řekla jsem.

„Tak je tedy dobře, že už ležíte.“ Obvazuje mi ruku, nachází žílu, naplňuje kanylu, ještě jednu a pak další. Piplá se tam s tím.

„Hadička je uvnitř, teď tam poteče voda.“

„Z jakého důvodu?“ ptá se přítel.

„Fyziologický roztok,“ odpovídá ošetřovatel. Nahýbá se před můj obličej. „Teď to bude nepříjemné,“ říká a strká mi dlouhou vatovou tyčinku do nosu. Škubnu sebou.

Pak mi měří teplotu. „Aha,“ říká, „dám vám na to paracetamol.“ Chci se zeptat proč, raději to ale nechám být, chci už hlavně klid.

Překvapivě aktuální sebeobvinění

„Přečteš mi něco?“ ptám se kamaráda. V tašce mám *Smutné tropy*. Přítel mi předčítá, co v padesátých letech napsal Lévi-Strauss dvacet let po tom, co procestoval džungli. „Západní kultuře, velké tvůrkyni všech zázraků, nenáleží tyto zázraky vyzdvihovat bez zmínky jejich stinných stránek. A její nejslavnější dílo, pilíř, na kterém stojí nepředstavitelně složité architektury: řád a harmonie Západu, vyžaduje, aby byla vymýcena záplava škodlivých vedlejších produktů, které dnes znečišťují zemi. Cesty nám ukazují především špínu, kterou jsme zaneřádili tvář světa.“

Bylo to také sebeobvinění, které Lévi-Strauss napsal jménem Západu. A překvapivě aktuální: za požáry v deštných pralesích jsme částečně zodpovědní my, například kvůli tomu, že potřebujeme sóju, která se přece musí někde pěstovat. Proč ne tam, kde žijí jen lidé, jejichž hlasy nikdo neslyší?

V brazilském lese stál Txana vedle mé houpací sítě a houpal mě. Přes moskytiéru mi přiložil tvář na čelo. „You hot,“ řekl, „máš horečku.“ „Vezmeme tě k prameni, tam se můžeš vykoupat.“ S Txanem, jeho synovcem Bixkuem, jeho tetou Ozelií a dalšími čtyřmi ženami jsme šli lesem. Pramen napájel tůňku o rozměrech dva krát tři metry, na dně byl jemný světlý písek, voda byla čistá a studená, v nejhlubším místě sotva půl metru hluboká. Muži odešli, já se svlékla a vlezla do vody. Sedla jsem si do ní, Ozelia mi podala nádobu, voda mi stékala po vlasech.

„Jdeme ke stromu vesnice,“ řekl Bixku. Je to šaman vesnice, je mu 24 let, je šest let ženatý a má dvě děti. Obličej měl pomalovaný černými geometrickými vzory, nosil šperky z peří a na ruce měl vodotěsné náramkové hodinky. Zavedl mě ke kmeni stromu, přesněji řečeno do dutiny, kterou strom vytvořil. „Sedni si tam,“ řekl Bixku, „a spoj se s jeho energií.“ Zavřela jsem oči a rukama jsem nahmatala kůru. Mamutí strom? Jak starý může být? Byl obrovský. Měla jsem pocit, jako bych hladila dinosaura. Bixku přinesl listy, které právě natrhal. Měla jsem je rozemnout a přičichnout si k nim. Některé voněly po žvýkačce, jiné po skořici.

Na pohotovosti v Berlíně vpadne do místnosti asistentka lékaře.

„Proč ten paracetamol?“ ptá se můj přítel a ukazuje na kapačku.

„Horečka je pro tělo vyčerpávající,“ říká lékařka.

„Ale není horečka účelná, protože bojuje proti virům?“

„Je to pro tělo vyčerpávající,“ opakuje lékařka. Vedle mě na lůžko přivádějí muže, který má oteklou ruku zabalenou do špinavých krvavých hadrů. Odděluje nás závěs.

V Ozeliině vesnici v brazilském pralese mě šaman Bixku zavedl k ohni na místě obřadu. Byl na něm hrnec s nahnědlou tekutinou. „Udělal jsem ti bylinkovou sprchu,“ řekl. Polila jsem si tím teplým čajem celé tělo. Voněl listím a květinami, cítila jsem se jako v objetí. „Listy pro tuto sprchu jsem vybral v lese za vesnicí právě pro tebe,“ řekl Bixku. Vysvětlil mi, že mě bylinná sprcha měla spojit se silami země. „Člověk pak spí velmi hluboce a nemocným lidem se zdají divoké sny,“ řekl Bixku, „často o zvířatech. A podle toho, o jakém zvířeti pacient sní, třeba o žábě nebo jaguárovi, šaman ví, jaký další lék použít.“

U ohně stále zpívali

Ztěžklo mi tělo, lehla jsem si do houpací sítě. Později večer se měl konat obřad s *nixi pae*, halucinogenním nálevem z dvou různých rostlin, který je známý pod názvem ayahuasca. Kultura kmene Huni Kuin by se dala označit za ayahuascovou, velká část jejich života je spojena s čajem a obřady. V transu, jak vyprávějí Huni Kuinové, řeší vesničané konflikty a vyjasňují si vzájemné vztahy, cítí nápovědu, kam se vypravit na další lov a které rostliny léčí, při obřadech vidí geometrické vzory, které pak použijí pro své tkané látky, malby na těle nebo pro tvorbu svých perlových šperků. Jejich zpěvy lákají ducha rostliny. Tomu čaji říkají „*medicina*“. Říká se, že by měl mít také cílené a praktické účinky na tělo, zabíjí bakterie, viry, plísně, parazity, zkrátka vše, co tam nepatří.

Když jsem se probudila, bylo kolem mě černo. Tmou se nesl zpěv, obřad začal. Byla jsem příliš unavená na to, abych vstala. Chvíli jsem byla naštvaná, chtěla jsem být u toho. Slyšela jsem hlas, který zpíval. „Siri siri siri siri siri siri siri siri,“ znělo to jako cvrlikání ptáka. „Nuku mana ibubuu, mana ibubu beta...,“ zpíval někdo další. Později mi jedna z žen vysvětlila, že druhá věta v překladu znamená: „Spojujeme se s duchem země.“

Zdalo se, že píseň krouží donekonečna, sloka za slokou ve sotva slyšitelných variacích. V každé sloce se hlas dovolával spojení s jinou silou: silou vody, lesa, a větru. Hvězd, měsíce, a slunce. Svaté geometrie, práce, a cesty. Bylo to, jako by se do mě lék dostal hlasem skrz škvíry v prkenných stěnách a moskytiéru. Druhý den ráno jsem měla chladné čelo, cítila jsem se lépe a u ohně stále zpívali.

Dny se vlečou

V mé posteli v Berlíně si čtu v eseji *Indigenialität* od Andrease Webera: „To, co bylo tak dlouho odsuzováno jako naivní a primitivní, se nyní ve světle nejnovějších poznatků biologů a antropologů jeví jako ekologický realismus.“ Weber píše, že bychom se již nemohli uzavírat před poznáním, "že všechny bytosti jsou cítícími subjekty a že i věci se řídí touhou spojovat se, sdílet a tím se proměňovat.“ Brazílský antropolog Eduardo Kohn, autor knihy *How Forests Think – Toward an Anthropology Beyond the Human* si také všiml, že všechny bytosti, nejen lidé, si vytvářejí vlastní představy o ostatních, Weber píše: „Například jaguár si o nás také vytváří vědomou představu. Všechny bytosti mají své já. Uvědomění si tohoto já druhých umožňuje obyvatelům Amazonie vytvářet zásadní předpovědi pro jejich život. Když například Indián chápe mravence jako svébytné bytosti s vlastními potřebami, může pochopit jejich význam pro les, a nakonec i pro svou vlastní obživu.“

Listuji knihou *Za hranicí přírody a kultury* od Philippa Descola. Descola je žákem Clauda Lévi-Strausse a stejně jako on vyučuje na Collège de France v Paříži. Descola strávil tři roky života a výzkumu v amazonské džungli, několik set kilometrů od Ozeiiny vesnice. V knize *Za hranicí přírody a kultury* popisuje, jak se v dnešní době mění pohled na vztah mezi člověkem a ne-člověkem: „K takové změně myšlení nás vyzývají mnohé takzvané 'primitivní' společnosti, ty, kterým nikdy nepřišlo na mysl, že hranice lidského bytí končí u bran lidského druhu, ty, které neváhají přizvat k manifestaci svého společenského života i ty nejprostší rostliny, ta nejzanedbatelnější zvířata.“ Antropologie stojí před velkou výzvou, píše Descola – „buď zmizet s vyčerpanou formou lidství, nebo se proměnit tím, že civilizace znovu promyslí svoji existenci a své počínání tak, aby vzala v potaz nejen druh lidský, ale celé společenství existencí, které jsou se světem spojeny a kterým je v současnosti přisuzována druhotná funkce“.

Dny se vlečou v mé berlínské betonové králíkárně. Na pohotovosti vyloučili malárii a horečku dengue, měli podezření na infekci podobnou chřipce a poslali mě k obvodní lékařce. Ani ona neví, co má dělat, znovu mi nabírá krev a posílá ji do laboratoře. Některé tropické nemoci je obtížné odhalit. Přemýšlím o hodinách strávených na pohotovosti, o hektickém tempu, o práci na směny, o přepracovanosti, o lidech, kteří v tomto systému pracují. Čtu si, píšu do smartphonu, zírám do zdi. Proč je mi pořád tak špatně? Proč sotva chci návštěvy? Proč se vleču zpcená na nákupy a nenechám si s tím pomoci? Proč jsem tak netrpělivá? Nechci být nemocná. Chci pracovat, musím pracovat, musím vydělávat peníze.

Sním o houpací síti v lese. Skrze mezery širokými jako prst mezi dřevěnými latěmi, ze kterých se skládal dům, pronikaly k mé houpací síti zvuky vesnice. Ptáci zpívali, kohout kokrhal, hrnce řinčely, někdo se smál, někdo troubil na roh, někdo hrál na kytaru, někdo zpíval v hatxakuin, jazyce kmene Huni Kuin. Myslím na to, co řekl Txana o nemocech: „Jsou tu pro nás, abychom se o sebe starali.“ Proč bylo o tolik jednodušší marodit v té houpací síti? Proč pro mě bylo tak snadné se tomu nebránit? Možná je snazší vzdát se odporu, když žijete u řeky, když žijete v řece. Možná je snazší vzdát se odporu na místě, kde stejně nic netrvá dlouho. Džungle všechno pohltí a proroste, recykluje a rozkládá. Pokud není zapálena. Pokud je ponechána na pokoji.

Nejde o to hledat v cizím člověku to lepší

Myslím na pasáž v knize *Smutné tropy*: „Jiné společnosti nemusí být lepší než ta naše,“ píše Claude Lévi-Strauss. „Pokud se nám však podaří tyto cizí společnosti lépe poznat, získáme tím možnost odpoutat se od té naší, ne proto, že by byla absolutně špatná nebo jediná špatná, ale proto, že je jediná, od které se musíme emancipovat.“

„Vlastně nás, kmen Huni Kuin, ještě nikdo nepoznal,“ řekl Txana cestou z lesa. „Byli jsme kolonizováni, zabíjeni, vyháněni, vykořisťováni. Teprve nyní, přímým pohledem z očí do očí, můžeme být poznáni. Až dosud nám byl násilím vnucován cizí způsob života. Nikdy jsme neměli příležitost ukázat, kdo jsme a co můžeme nabídnout. Máme toho tolik na rozdávání.“

To zní jako myšlenka z knihy *Indigenialität* berlínského badatele Andrease Webera: „Potřebujeme původní obyvatele – ty, které jsme si podrobili a kolonizovali – abychom se dekolonizovali. Potřebujeme vězně našeho světonázoru,

abychom se osvobodili," píše. „Je to gesto majetnictví, které zakazuje brát vážně zkušenosti cizích národů jako skutečné zkušenosti a jejich světonázory jako možné světy.“

„Co se od vás můžeme naučit?“ zeptala jsem se Txaneho.

„Z mého pohledu mají lidé na Západě všechno. Jediné, co by od nás mohli okoukat, je spojení s přírodou. Když toto spojení vznikne, lidé se ve svém myšlení tolik neztrácejí. Pak mohou plně rozvinout svou sílu. Nerovnováha vede k chudobě, nemocem a chaosu, což vidíme po celém světě. K vyrovnání sil potřebujeme lásku, harmonii a tvořivost. Haux, haux.“

"Hauš, hauš," řekla jsem také. V jazyce Huni Kuinů to znamená: začátek, konec, harmonie.

Nejde o to hledat v cizím člověku to lepší. Ale možná, přemýšlím ve své berlínské posteli, nám domorodé myšlení pomáhá najít nový úhel pohledu na naši společnost. Způsob myšlení, který neizoluje symptomy, ale vnímá je jako součást komplexních systémů. Který rozpoznává vztahy, vazby a struktury tam, kde je nevnímáme. To neznamená, že toto myšlení, tato kultura a její metody jsou lepší – pouze jiné.

Čím jsem v lese trpěla?

Čtu poslední věty knihy *Smutné tropy*. Antropolog Lévi-Strauss v nich touží po krátkých okamžicích, *"kdy lidský rod dokáže přerušit své mravenčí pachtění a vnímá na chvíli – pod prahem myšlení a za prahem společnosti – čím byl a čím stále ještě je: v popatření na nerost krásnější než všechna naše umělecká díla; ve vůni, kterou vdechneme z kalichu lilie a jejíž harmonie je důmyslnější než naše knihy; nebo v pohledu plném trpělivosti, klidu a vzájemného odpuštění, který někdy naše oči v bezděčné shodě vymění s očima kočky."*⁴ Chvalozpěv na dialog s ne-lidmi.

Zvoní telefon, ordinace mé lékařky. „Obávám se, že přece jen máte horečku dengue,“ říká recepční, „tady máte doporučení na oddělení tropických nemocí.“ Myslím, že horečka dengue, je nemoc, proti které v této zemi neexistuje ani vakcína,

⁴ LÉVI-STRAUSS, Claude. *Smutné tropy*. Vyd. 2. Přeložil Jiří PECHAR. V Praze: Rybka, 2011. S. 473-474

ani léky. Čím jsem v lese trpěla? Nemám tušení. Proč jsem se tam i uzdravila? Neznám odpověď.

Asi nejvýrazněji jsem les pocítila ve chvíli, kdy jsem ho opustila. Dorazila jsem do brazilského velkoměsta města Rio Branco, které má 400 000 obyvatel, autosalony, čerpací stanice, garáže. Vedle mě na čtyřproudé silnici stálo před semaforem osm, devět, deset motorek. Řidiči zaburáceli motory, na semaforu naskočila zelená a vystartovali těsně kolem mě. Troubili, řvali, houkali. Stála jsem tam, dívala se a nebyla schopna nic říct. Připadala jsem si, jako bych zabloudila, ztratila se, byla někde úplně jinde, jako bych vylezla z kosmické kabiny na cizí planetu. Jako bych se ocitla v budoucnosti, kde se lidstvo vydalo špatným směrem.

4 Komentář překladu

4.1 Charakteristika textů

Zvolené texty pojednávají o masivních požárech v amazonském pralesu v roce 2019. Požáry byly tak obrovské, že jejich závažnost byla projednávána i na summitu G7. Amazonské pralesy jsou pro civilizaci stěžejní v ohledu hrozeb klimatických změn. Jsou označovány za „plíce světa“ jelikož produkují obrovské množství kyslíku a zachycují hlavního činitele skleníkového efektu oxid uhličitý. První a druhá zpráva je zvolena za účelem přiblížení tématu o kterém pojednává reportáž.

První zpráva pochází z německého internetového zpravodajského portálu zeit.de, autor není zmíněn. Stručně popisuje rozsah požárů. Informace o počtu požárů a procentuální nárůst oproti stejnému období v roce 2013 informace poskytla INPE. *„Brazilská kosmická agentura se v originále jmenuje Instituto Nacional de Pesquisas Espaciais (odvozená zkratka INPE). Název se překládá jako Národní Institut pro Vesmírný Výzkum (z anglického The National Institute for Space Research). INPE byla vytvořena převážně z podniků mnoha Brazilců, kteří se chtěli spolupodílet na vesmírném výzkumu v 50. letech dvacátého století.*⁵ Tento text se především zaměřuje na hledání příčiny nebo viny této tragédie. Prezident Brazílie Jair Bolsonaro je považován za popírače změny klimatu a od jeho nástupu do vlády se neuvěřitelně zrychlilo ničení pralesu tudíž by se dal označovat za viníka. Bolsonaro se obhajuje obdobím sucha. Článek končí vysvětlením významu deštného pralesa pro celý svět. Zpráva se člení do deseti odstavců, má nadpis a jeden podnadpis. V textu se nachází fotografie zasažené části pralesa, která byla v roce 2015 ještě nedotčena.

Druhá zpráva byla vybrána z německého internetového zpravodajského portálu tagesschau.de, kde vlastní autor také zmíněn není. Článek odpovídá na nejdůležitější otázky, které se týkají požárů. Tyto otázky zároveň tvoří jeden nadpis a čtyři podnadpisy. Zpráva vysvětluje, proč jsou lesní požáry nebezpečné, jaký je rozsah požárů a jaká je jejich příčina. Dále proč je důležitá Amazonie pro naše klima a poslední odstavce odpovídají na to jaké mají požáry následky a setkáváme se poprvé s problémem zásahu této tragédie do životních prostor domorodých obyvatel džungle. Zpráva má 16 odstavců,

⁵ Příspěvatelé Wikipedie. Brazilská kosmická agentura [online], Wikipedie: Otevřená encyklopedie, c2021 [cit. 2022-04-22]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Brazilská_kosmická_agentura

nachází se v ní obrázek hořícího lesa a jedno video, které popisuje velikost amazonského pralesa a jeho význam pro klima celého světa.

Třetí článek je reportáž, kterou pro portál zeit.de napsala Jana Petersenová. V ní popisuje svoji cestu do pralesa za domorodci, jmenovitě kmen Huni Kuin, zrovna v období zmíněných lesních požárů. Srovnává jejich život s tím naším v civilizovaném světě. Vypráví i o nemoci, kterou prodělala jak v pralese a poté pak v Berlíně a jakým způsobem se s takovou nemocí vypořádávají v džungli a jak zase doma. Reportáž by se dala označit za filozofickou, autorka se sama sebe táže, jestli zrovna moderní západní civilizace žije tím správným způsobem života. Ve svém textu i několikrát cituje francouzského antropologa a filozofa Clauda Lévi-Strausse a jeho knihu *Smutné tropy*, na antropologa Phillipa Descolu a jeho dílo *Za hranicí kultury a přírody* a v neposlední řadě na Andrease Webera a jeho esej *Indigenialität*. Reportáž má jeden nadpis a čtyři podnadpisy, které jsou vždy výňatky z odstavců samotných. Celý text je členěn do odstavců a objevuje se i přímá řeč.

4.2 Překladatelské problémy

První dvě zprávy byly pro překlad jednodušší než samotná reportáž. Nesou znaky tohoto útvaru. Jedná se o citově nezabarvenou řeč a sdělují čistá fakta. Bylo však nutné dohledat české ekvivalenty některých německých termínů týkajících se daného tématu. Vzhledem k rozdílnosti obou jazykových systémů bylo použito překladatelských postupů zmíněných v teoretické části.

Složitější byla pro překlad reportáž. Autorka se nachází v různých situacích, na různých místech a reaguje s lidmi, a to vše popisuje. Vkládá do textu vlastní myšlenky a názory. Reportáž je napsána květnatou řečí, vyskytují se v ní řečnické otázky, metafory, přirovnání i personifikace. Objevuje se tam i přímá řeč a v ní jednom případě hovorová němčina. Největší překladatelský problém však představoval překlad filozofických pasáží, které autorka cituje. Pro jednu pasáž z knihy *Smutné tropy* bylo vhodné využít již hotový překlad od autora Jiřího Pechara. I zde bylo aplikováno několik překladatelských postupů.

4.2.1 Složeniny

Nejvíce vyskytující se překladatelský problém byla německá kompozita neboli složeniny. Je všeobecně známo, že je němčina využívá velice často. Složeniny mají výhodu v jejich jazykové ekonomice. Dokážou vyjádřit komplexní jazykové formy použitím jednoho slova. Tato slovtvorba není však pro český jazyk typická a pro překlad bylo vhodné je vyjádřit podstatným jménem a přívlastkem shodným či neshodným a někdy i termínem. V následujících glosářích si jich několik představíme. Složeniny se skládají ze slova základového, které stojí na konci a slova určujícího, které stojí na začátku.

V prvním glosáři nalezneme všechny složeniny, ve kterých se nacházelo slovo **Brand**, v doslovném překladu znamenající **požár, žár**. Jednou stálo na místě základovém, v dalších případech pak na místě určujícím. Pro dvě kompozita existoval český jednoslovný ekvivalent, zbytek byl vyjádřen podstatným jménem s přívlastkem shodným nebo neshodným.

základní tvar v německém jazyce	zvolený překlad	způsob překladu
Waldbrand, der	lesní požár	přívlastek shodný
Brandstiftung, die	žhářství	termín
Brandherd, der	ohnisko požáru	přívlastek neshodný
Brandbekämpfung, die	hašení požárů	přívlastek neshodný
Brandordnung, die	vypalování	termín

V druhém glosáři si uvedeme složeniny obsahující slovo **Klima**, v doslovném překladu znamenající **klima, podnebí**. Toto slovo se objevovalo jen na místě určujícím. Pro překlad složenin bylo vhodné použít pouze přívlastky shodné a neshodné.

základní tvar v německém jazyce	zvolený překlad	způsob překladu
Klimawandelleugner, der	popírač změny klimatu	přívlastek neshodný
Klimawandel, das	změna klimatu	přívlastek neshodný
Klimainstitut, das	klimatický institut	přívlastek shodný
Klimakollaps, der	klimatický kolaps	přívlastek shodný

V třetím glosáři jsou vypsána kompozita se slovem **Umwelt**, v doslovném překladu znamenající **životní prostředí**. Toto slovo se objevovalo jen na místě určujícím. Je nutné podotknout, že bylo v určitých situacích vhodnější použít do překladu odvozená slova od termínu **ekologie**.

základní tvar v německém jazyce	zvolený překlad	způsob překladu
Umweltorganisation, die	ekologická organizace	přívlastek shodný
Umweltpolitik, die	politika v oblasti životního prostředí	přívlastek neshodný
Umweltschützer, der	ekolog	termín
Umweltverband, der	ekologické sdružení	přívlastek shodný
Umweltminister, der	ministr životního prostředí	přívlastek neshodný
Umweltschutz, der	ochrana životního prostředí	přívlastek neshodný

4.2.2 Překlad termínů

Dalším překladatelským problémem byl překlad termínů. Texty obsahovaly nejen termíny z oblasti ekologické, ale také politické, zemědělské a zdravotnické. Následující glosáře obsahují jejich zvolené překlady.

První glosář obsahuje termíny z politické a právní sféry.

termín v německém jazyce	zvolený překlad
Nichtregierungsorganisation, die	nevládní organizace
UN-Generalsekretär, der	generální tajemník OSN
Regierungsangabe, die	vládní údaj
Amtsantritt, der	nástup do funkce
Fördergeld, das	financování
Zuschuss, der	grant
Regierungsstelle, die	vládní agentura
Vereinten Nationen	organizace spojených národů
Staatsanwalt, der	prokurátor
Anordnung, die	nařízení
Strafverfolgungsbehörde, die	orgán činný v trestném řízení

Druhý glosář obsahuje termíny týkající se životního prostředí, ekologie a biologie

termín v německém jazyce	zvolený překlad
Dürre, die	sucho
Rodung, die	mýcení
Naturphänomen, das	přírodní jev
indigene Bevölkerung, die	domorodé obyvatelstvo
Naturschutzgebiet, das	přírodní rezervace
Länderei, die	pozemek

Kohlendioxid-Speicher, der	úložiště oxidu uhličitého
Treibhausgas, das	skleníkový plyn
Biodiversität, die	biologická rozmanitost
Erhalt, der	zachování
Streitkraft, die	armáda
Mammutbaum, der	mamutí strom

Třetí glosář obsahuje návrhy překladů z oblasti zemědělství.

termín v německém jazyce	zvolený překlad
Landwirt, der	zemědělec
Viehzucht, die	chov dobytka
Rinderzucht, die	chov dobytka
Landwirtschaft, die	zemědělství
Weidefläche, die	pastvina

Čtvrtý glosář obsahuje návrhy překladů ze sféry zdravotnické.

termín v německém jazyce	zvolený překlad
Inkubationszeit, die	inkubační doba
Tropeninstitut, die	ústav pro tropické nemoci
Behandlungszimmer, das	ordinace
Notaufnahme, die	pohotovost
Gliederschmerzen, die	bolest končetin
Kochsalzlösung, die	fyzilogický roztok
Assistenzärztin, die	asistentka lékaře
Sprechstundenhilfe, die	recepční

4.2.3 Komentář ke stylistické rovině

Jak již bylo zmíněno v teoretické části, publicistický styl by měl být bohatý na slovní zásobu tudíž by se tendence opakovat výrazy neměla objevovat. V původních textech se však tato stylistická chyba několikrát opakovala. V překladu bylo těžké rozhodnout, jestli tuto závadu odstranit nebo ponechat. Autor překladu se ji rozhodnul v co největší míře ponechat.

Der Waldbrand (lesní požár) se opakovalo opravdu mnohokrát, mnohdy i ve stejném odstavci nebo dvou po sobě jdoucích větách. Existuje mnoho způsobů, jak se tomu vyhnout, například synonymy nebo vynecháním a vyjádřením zájmenem.

- **věta ve výchozím jazyce** – Demnach zeigten Satellitenbilder, dass allein seit vergangenen Donnerstag 9.507 neue Waldbrände ausgebrochen seien.
- **zvolený překlad** – Satelitní snímky podle podané zprávy ukázaly, že jen od minulého čtvrtka vypuklo 9 507 nových lesních požárů.
- **varianta překladu** – Satelitní snímky podle podané zprávy ukázaly, že nových jich jen od minulého čtvrtka vypuklo 9 507.

Amazonas-Regenwald (amazonský deštný prales) se vyskytlo v druhém textu. Bylo možné tento výraz zaměnit jiným slovem.

- **věta ve výchozím jazyce** – Zudem hat der Amazonas-Regenwald eine einzigartige Biodiversität: Jede zehnte bekannte Pflanzen- und Tierart ist im Amazonas-Regenwald beheimatet.
- **zvolený překlad** – Amazonský deštný prales se navíc vyznačuje jedinečnou biologickou rozmanitostí: každý desátý známý rostlinný a živočišný druh pochází z amazonského deštného pralesa.
- **varianta překladu** – Amazonský deštný prales se navíc vyznačuje jedinečnou biologickou rozmanitostí: každý desátý známý rostlinný a živočišný druh pochází z této oblasti.

4.2.4 Použití překladatelských postupů

V této části jsou uvedeny překladatelské postupy z teoretické části, které byly v překladech využity. U každého postupu jsou uvedeny i příklady vět a jejich zvoleného překladu. Některých postupů bylo využito více než ostatních.

Difúze byla pro návrh překladu využívána úplně nejvíce. Němčina využívá složeniny skutečně často. V češtině je nutné je vyjádřit slovními spojeními. Příklady viz. glosáře složenin.

Reordering byl v překladu velice důležitý kvůli různým slovosledům obou řečí. Němčina na rozdíl od češtiny například odsouvá sloveso na konec věty.

věta ve výchozím jazyce	zvolený překlad
Brasiliens Regenwald brennt	Hoří brasilský deštný prales
Auch insgesamt hat die Zahl der Waldbrände deutlich zugenommen, wie das brasilianische Raumfahrtforschungszentrum Inpe mitteilte.	Podle brazilského střediska pro výzkum vesmíru Inpe se také výrazně zvýšil počet lesních požárů.
Berichten zufolge wurden die meisten Brände zuletzt im Bundesstaat Mato Grosso gemeldet, in dem vor allem Rinderzucht betrieben wird.	Podle zpráv byla většina požárů v poslední době zaznamenána ve státě Mato Grosso, kde je hlavní činností chov dobytka.
Zwischen den Holzlatten, aus denen das Haus in Ozelias Dorf gezimmert ist, klafften fingerbreite Lücken, die Geräusche des Dorfes schlüpfen in meine Hängematte.	Skrze mezery širokými jako prst mezi dřevěnými latěmi, ze kterých se skládal dům, pronikaly k mé houpací síti zvuky vesnice.

Adaptace byla používána především v reportáži. Jelikož se jedná o útvar hraničící s uměleckým stylem, objevovalo se zde nespočet přirovnání a vět, pro které neexistuje v češtině přímý ekvivalent.

věta ve výchozím jazyce	zvolený překlad
Der Dschungel frisst alles, er überwuchert, verwertet, zersetzt.	Džungle všechno pohltí a proroste, recykluje a rozkládá.
Neben der ökologischen Katastrophe sei das humanitäre Desaster programmiert.	Kromě ekologické katastrofy by následovala i katastrofa humanitární.
Ich schaute aus dem Fenster der kleinen Maschine, ich sah bereits Rauch stehen über dem Ozean aus Bäumen, ich sah rotbraune Narben vergangener Brände im Grün.	Vyhlédla jsem z okna toho malého stroje, viděla jsem kouř, který už se vznášel nad nekonečnou plochou pralesa, viděla jsem v zeleni červenohnědé jizvy po minulých požárech.
"Pikst kurz"	„Teď to bude nepříjemné“
Als sei ich in einer Zukunft gelandet, in der die Menschheit falsch abgebogen ist.	Jako bych se ocitla v budoucnosti, kde se lidstvo vydalo špatným směrem.

Transpozice je mnohdy nutná například u trpného rodu, který je pro německý jazyk typický. Český jazyk využívá spíše rod činný.

věta ve výchozím jazyce	zvolený překlad
Mein Körper wurde schwer, ich legte mich in die Hängematte.	Ztěžklo mi tělo, lehla jsem si do houpačí sítě.
Umweltschützer gehen davon aus, dass alle Brände "auf die eine oder andere Weise von Menschen verursacht" wurden.	Ekologové předpokládají, že všechny požáry „tak či onak způsobil člověk.“

Amplifikace byla použita z důvodu rozdílných jazykových systémů. Bez rozšíření textu by věty nebyly plnohodnotné.

věta ve výchozím jazyce	zvolený překlad
Vielleicht zu viel Sonne?	Nebyla jsem příliš dlouho na sluníčku?
Jetzt Fieber, Kopfschmerzen, Gliederschmerzen, Husten.	Nyní mám horečku, bolí mě hlava a končetiny a mám kašel.
"Ein bisschen Essen ist gut"	„Trocha jídla ti prospěje“

Substituice byla použita kvůli tendenci slovesného vyjadřování českého jazyka.

věta ve výchozím jazyce	zvolený překlad
Und eine erstaunlich aktuelle: Für die Feuer im Regenwald sind wir mitverantwortlich, mit unserem Bedarf an Soja etwa, das eben irgendwo angebaut werden muss.	A překvapivě aktuální: za požáry v deštných pralesích jsme částečně zodpovědní my, například kvůli tomu, že potřebujeme sóju, která se přece musí někde pěstovat.

Transliterace se v překladu objevila jen jednou.

věta ve výchozím jazyce	zvolený překlad
"Hausch, hausch"	„Hauš, hauš“

5 Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo vytvořit návrhy překladů vybraných publicistických textů, týkajících se tématu požárů v amazonském pralese v roce 2019. První dvě zprávy měly účel seznámit čtenáře s touto událostí. Přestože se na první pohled zdály pro překlad být jednoduché, samotný proces ukázal opak. Bylo nutné dohledat příslušnou terminologii týkající se nejen ekologie a požárů, ale i politických pozic a institucí. I v těchto článcích bylo nutné se vypořádat s rozlišným systémem obou jazyků. Texty obsahovaly i stylistické chyby, kde se autoři nevyhnuli chybnému opakováním slov. Pro překladatele pak nastává otázka, zda tuto chybu napravit nebo ponechat. V každém článku se objevovalo i mnoho složenin, které jsou pro německý jazyk typické.

Reportáž pak vede k zamyšlení nad celou situací, zdali je západní kultura, tak bezproblémová jako na první pohled vypadá. Oproti předchozím zprávám však přinesla problémů o poznání více. Jelikož se jedná o útvar, který již úzce hraničí se stylem uměleckým, byla v ní použita již složitější němčina. Například původní přirovnání se musela přeložit přirovnáními jazyka českého. Obtížné pro překlad především pasáže citované z děl filozofů a antropologů. Velkou pomocí zde byl již kompletně zhotovený překlad knihy *Smutné tropy* od autora Jiřího Pechara a rady vedoucí této bakalářské práce paní doktorky Königsmarkové, za které by chtěl autor překladu poděkovat. Dále byly důležité informace získané rešerší teoretické části, které vedly k zamyšlení nad správností překladu.

Praktická část potvrdila, jak složitý překladatelský proces doopravdy je a kolik překážek přináší. Je nutné se nad každým odstavcem pozastavit a promyslet všechny různé varianty ekvivalentů výchozí výpovědi, správnou volbou se docílí kvalitního výsledku. Téma autor překladu považuje za důležité, jelikož hrozby klimatických změn se týkají všech na této planetě. Zhotovený překlad je vhodný pro toho, kdo se o tuto problematiku zajímá a často se pozastaví nad tím, jak funguje svět kolem nás.

6 Resumé

Tato bakalářská práce se nazývá *Komentovaný překlad vybraných publicistických textů*. Jejich prameny jsou německé internetové portály dostupné pro širokou veřejnost. Práce se rozděluje teoretickou a praktickou část.

Teoretická část obsahuje popis překladatelského procesu a postupů, zahrnuje definici překladatele a výsledného translátu. Dále vymezuje publicistický styl, jelikož pod něj spadají původní texty, které byly předmětem překladu.

Praktická část se pak zabývá překladem dvou zpráv *Brasiliens Regenwald brennt*, *Warum die Waldbrände so gefährlich sind* a reportáže *Vom Feuer und vom Fieber* autorky Jany Ptersenové. Dále obsahuje komentář překladu. Konkrétně charakteristiku textů, překladatelských problémů, pod které spadá překlad složenin, termínů a stylistických úprav. V neposlední řadě tato část obsahuje aplikaci překladatelských postupů ukázaných na příkladech.

7 Resümee

Diese Bachelorarbeit trägt den Titel *Kommentierte Übersetzung ausgewählter publizistischer Texte*. Die Quellen sind deutsche Internetportale, die der Allgemeinheit zur Verfügung stehen. Die Arbeit gliedert sich in einen theoretischen und einen praktischen Teil.

Der theoretische Teil enthält eine Beschreibung des Übersetzungsprozesses und der Methoden, der Person die sich mit dieser Tätigkeit beschäftigt und der Definition des übersetzten Textes. Er definiert auch den journalistischen Stil, da die originalen Texte, die übersetzt wurden unter diesen Stil fallen.

Der praktische Teil befasst sich mit der Übersetzung der beiden Berichte *Brasiliens Regenwald brennt, Warum die Waldbrände so gefährlich sind* und der Reportage *Vom Feuer und vom Fieber* der Autorin Jana Petersen. Dieser Teil enthält auch einen Kommentar zur Übersetzung. Insbesondere die Charakterisierung der Texte, Übersetzungsprobleme, unter die die Übersetzung von Komposita, Begriffen und stilistischen Veränderungen fällt. Abschließend wird in diesem Abschnitt die Anwendung der Übersetzungsmethoden anhand von Beispielen erläutert.

8 Seznam použité literatury a pramenů

8.1 Prameny

- Brasiliens Regenwald brennt. In: *ZEIT ONLINE* [online]. 2019 [cit. 2022-04-13]. Dostupné z: https://www.zeit.de/wissen/umwelt/2019-08/amazonas-waldbrand-brasilien-regenwald-jair-bolsonaro-umweltpolitik?utm_referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.cz%2F
- Warum die Waldbrände so gefährlich sind. In: *tagesschau* [online]. 2019 [cit. 2022-04-13]. Dostupné z: <https://www.tagesschau.de/ausland/hintergrund-amazonas-101.html>
- PETERSEN, Jana. Vom Feuer und vom Fieber. In: *ZEIT ONLINE* [online]. 2019 [cit. 2022-04-15]. Dostupné z: <https://www.zeit.de/kultur/2019-09/amazonas-regenwald-waldbraende-indigene-bevoelkerung-natur/komplettansicht>

8.2 Tištěné zdroje

- ČECHOVÁ, Marie, Marie KRČMOVÁ a Eva MINÁŘOVÁ. *Současná stylistika*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. ISBN 978-80-7106-961-4.
- FIŠER, Zbyněk. *Překlad jako kreativní proces: teorie a praxe funkcionalistického překládání*. Brno: Host, 2009. Studium (Host). ISBN 978-80-7294-343-2.
- HORÁLKOVÁ, Milena. *Německo-český právnický slovník*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017. ISBN 978-80-7380-614-9.
- KNITTLOVÁ, Dagmar. *K teorii i praxi překladu*. 2. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2000. ISBN 80-244-0143-6.
- KNITTLOVÁ, Dagmar, Bronislava GRYGOVÁ a Jitka ZEHNALOVÁ. *Překlad a překládání*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, 2010. ISBN 978-80-244-2428-6.
- LÉVI-STRAUSS, Claude. *Smutné tropy*. Vyd. 2. Přeložil Jiří PECHAR. V Praze: Rybka, 2011. ISBN 978-80-87067-11-6.
- PTÁČNÍKOVÁ, Vlastimila. *Theorie und Praxis des Übersetzens unter besonderer Berücksichtigung der Übersetzung deutschsprachiger Fachtexte ins Tschechische*. Wien: Infothek, c2008. ISBN 978-3-902346-35-3.
- CHLOUPEK, Jan. *Stylistika češtiny: národní vysokoškolská učebnice pro studenty filozofických a pedagogických fakult studijního oboru 73-11-8*

Český jazyk a literatura (v kombinaci s jiným jaz.). Praha: SPN, 1991. Učebnice pro vysoké školy (Státní pedagogické nakladatelství). ISBN 80-04-23302-3.

8.3 Elektronické zdroje

- BIBLIOGRAPHISCHES INSTITUT GMBH. *Duden online* [online]. 2022 [cit. 20-04-22]. Dostupné z: <http://www.duden.de/>
- DeepL. *Překladač*. [deepl.com](https://www.deepl.com) [online]. [používáno průběžně]. Dostupné z: <https://www.deepl.com/translator>
- LangSoft. *Němčecko-český slovník*. [slovník.cz](https://www.slovník.cz) [online]. [používáno průběžně] Dostupné z: <https://www.slovník.cz>
- Google. *Překladač*. [translate.google.cz](https://www.google.cz/translate) [online]. [používáno průběžně] Dostupné z: <https://www.slovník.cz>
- Lingea. *Němčecko-český slovník*. [slovníky.lingea.cz](https://www.slovníky.lingea.cz) [online]. [používáno průběžně]
- Příspěvatelé Wikipedie. *Brazilská kosmická agentura* [online], Wikipedie: Otevřená encyklopedie, c2021 [cit. 2022-04-22]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Brazilská_kosmická_agentura

9 Přílohy

9.1 Text č. 1

Amazonas

Brasiliens Regenwald brennt

Die Waldbrände in Brasilien erreichen einen Höchststand. Experten zählen 72.843 Brände allein in diesem Jahr – und sehen Präsident Jair Bolsonaro in der Verantwortung.

21. August 2019, 12:07 Uhr / Quelle: ZEIT ONLINE, Reuters, dp / [49 Kommentare](#) /

Eine Aufnahme aus dem Jahr 2015 zeigt einen Teil des noch unbeschädigten Amazonasregenwalds in Brasilien. © Bruno Kelly/Reuters

Brasilien ist von heftigen Waldbränden betroffen, vor allem im Amazonasregenwald stehen große Flächen in Flammen. Mehrere Bundesstaaten haben den Notstand ausgerufen. Für die Bevölkerung stellt vor allem die starke Rauchentwicklung ein Problem dar. So löste der Rauch nach Informationen der BBC am Montag einen einstündigen Stromausfall in São Paulo aus.

Auch insgesamt hat die Zahl der Waldbrände deutlich zugenommen, wie das brasilianische Raumfahrtforschungszentrum Inpe mitteilte. Demnach zeigten Satellitenbilder, dass allein seit vergangenen Donnerstag 9.507 neue Waldbrände ausgebrochen seien. Damit hat die Zahl der Waldbrände in Brasilien nach Angaben von Inpe in diesem Jahr einen neuen Höchststand erreicht. Von Januar bis August brachen insgesamt 72.843 Brände aus- im Vergleich zum Vorjahreszeitraum bedeutet das eine Steigerung von 83 Prozent und ist zudem der höchste gemessene Wert seit Beginn der Aufzeichnungen im Jahr 2013.

Als Ursache der Waldbrände gilt vor allem die derzeit herrschende Dürre - in der Trockenzeit kommt es in Brasilien regelmäßig zu Waldbränden. Zudem sollen einige Landwirte bewusst Feuer gelegt haben, um zugunsten der Viehzucht illegal Flächen freizumachen. Verbunden mit der zunehmenden Rodung der Wälder können sich die Brände so extrem schnell ausbreiten.

Die exportorientierte brasilianische Landwirtschaft benötigt fortlaufend neue Flächen für den Anbau von Soja und die Rinderzucht. Präsident Jair Bolsonaro gilt als Klimawandelleugner und Förderer der Agrarindustrie. In der Konsequenz hat sich die Zerstörung des Amazonasregenwaldes seit Bolsonaros Amtsantritt stark beschleunigt. Nach Angaben des staatlichen Klimainstituts Inpe wurde im Juni 88 Prozent mehr Fläche abgeholzt, im Juli stieg dieser Anteil sogar um 278 Prozent, verglichen mit den Vorjahresmonaten. Allein im Juli sind demnach 2.254 Quadratkilometer Regenwald gerodet worden.

ANZEIGE

The advertisement features the logo for academics.com, which consists of a blue square with a white cross-like shape inside, followed by the text 'academics.com' in a white sans-serif font. Below the logo, the text 'Register now and benefit from our free job offers and services.' is written in a smaller, orange sans-serif font. The entire advertisement is set against a dark grey background.

Unterdessen reagierte Bolsonaro auf Fragen nach der unkontrollierten Ausbreitung der Brände mit Kritik und verwies auf die für diese Jahreszeit typische Trockenperiode, die sogenannte Queimada. "Ich wurde früher Kapitän Kettensäge genannt. Jetzt bin ich Nero, der den Amazonas in Brand setzt. Aber es ist die Zeit der Queimada", sagte er Reportern. Eine Mitschuld gab Bolsonaro auch einzelnen Bauern, die mutwillige Brandstiftung betrieben.

Inpe geht von Brandstiftung aus

Die Weltraumbehörde Inpe äußerte hingegen Zweifel an Bolsonaros Darstellung. Die Mehrheit der Waldbrände könne nicht allein auf die Trockenzeit oder Naturphänomene zurückgeführt werden. "Das diesjährige Klima und die etwas unterdurchschnittlichen Niederschläge im Amazonasgebiet sind nicht ungewöhnlich", sagte Inpe-Forscher Alberto Setzer der Nachrichtenagentur Reuters. Die Menschen machten die Trockenzeit häufig für die Waldbrände im Amazonasgebiet verantwortlich, aber das sei nicht ganz richtig, so Setzer weiter.

Zwar schaffe die Trockenzeit günstige Bedingungen für die Nutzung und Ausbreitung von Feuer, aber das Legen eines Feuers sei das Werk von Menschen, entweder absichtlich oder zufällig. Ricardo Mello, Vorstand des Amazonasprogramms der Umweltorganisation WWF, bestätigte dies. Die Brände seien eine Folge der Zunahme der Abholzung der Wälder, wie aus den jüngsten Zahlen hervorgehe.

Bolsonaro steht auch international für seine Umweltpolitik zunehmend in der Kritik. Zuletzt hatten sowohl Norwegen als auch Deutschland Fördergelder in Millionenhöhe zum Schutz des Regenwaldes eingestellt.

Der Amazonasregenwald verarbeitet jährlich mehr als zwei Milliarden Tonnen CO₂ und produziert etwa ein Fünftel des weltweit verfügbaren Sauerstoffs. Auch deswegen gilt er als "Lunge der Erde". 60 Prozent des Waldes befinden sich in Brasilien. Auch die indigene Bevölkerung Brasiliens ist auf den Wald als Lebensraum angewiesen und ist deshalb zunehmend von der Abholzung bedroht. Präsident Bolsonaro hat die Gebiete der indigenen Bevölkerung kurz nach seinem Amtsantritt dem Landwirtschaftsministerium unterstellt, was den Schutzstatus der Indigenen zusätzlich bedroht.

STARTSEITE ›

9.2 Text č. 2

tagesschau

Bundesliga

Startseite ▶ Ausland ▶ Amazonas-Gebiet: Warum die Waldbrände so gefährlich sind

HINTERGRUND Amazonas-Gebiet

Warum die Waldbrände so gefährlich sind

Stand: 23.08.2019 19:02 Uhr

Mehr als 72.000 Waldbrände gab es in Brasilien seit Jahresbeginn - die meisten im Amazonas-Gebiet. Wie entstehen die Feuer? Welche Folgen haben sie? Antworten auf die wichtigsten Fragen.

Wie groß ist das Ausmaß der Brände?

Die Zahl der Waldbrände in Brasilien ist in den ersten acht Monaten des Jahres drastisch angestiegen. Zwischen Januar und August gab es nach Angaben des staatlichen brasilianischen Weltraumforschungsinstituts INPE mehr als 72.000 Waldbrände, die sich in den Bundesstaaten am Amazonas konzentrieren.

2018 waren es im gleichen Zeitraum 39.759 Brände. Damit habe die Zahl der Brände im Vergleich zum Vorjahreszeitraum um mindestens 83 Prozent zugenommen. Nach Angaben der Zeitung "Folha de S. Paulo" seien in den meisten Fällen Flächen in Privatbesitz betroffen, aber auch in Naturschutzgebieten und indigenen Ländereien brenne es immer wieder. Berichten zufolge wurden die meisten Brände zuletzt im Bundesstaat Mato Grosso gemeldet, in dem vor allem Rinderzucht betrieben wird.

Das dramatische Ausmaß dieser Entwicklung wird umso deutlicher, wenn man berücksichtigt, dass der Regenwald auch in den Jahren zuvor stetig geschrumpft ist. 2018 betrug der Rückgang nach Regierungsangaben 7900 Quadratkilometer. Das entspricht etwa der dreifachen Größe des Saarlands oder einer Fläche von mehr als einer Million Fußballfeldern.

Die Bedeutung des Amazonas Regenwaldes für die Welt
Bernd Wode, ARD Aktuell, tagesschau 20:00 Uhr, 23.8.2019

Wodurch entstehen die Brände?

Umweltschützer gehen davon aus, dass alle Brände "auf die eine oder andere Weise von Menschen verursacht" wurden. Der Leiter des Amazonasprogramms der Umweltorganisation WWF, Ricardo Mello, sagte, dass Farmer häufig zunächst die Bäume abholzen und dann Feuer legen würden, um neue Weideflächen für ihr Vieh zu schaffen.

Wegen der derzeitigen Dürre in der Region breiteten sich die Brände immer weiter aus. "Das Feuer greift von den offenen Flächen auf noch intakte Waldgebiete über", so Mello. "Das bedeutet, die Brände haben einen doppelten negativen Effekt."

Am 10. August hatten Landbesitzer im Amazonas-Bundesstaat Pará einen "Tag des Feuers" ausgerufen. Kurz darauf registrierte das INPE-Weltrauminstitut einen sprunghaften Anstieg von Bränden in der Region.

Der brasilianische Präsident Jair Bolsonaro hingegen macht für die Brände Umweltschützer verantwortlich. "Wir nehmen den Nichtregierungsorganisationen ihre Zuschüsse, wir haben die Überweisungen der Regierungsstellen eingestellt. Jetzt fehlt ihnen das Geld", sagte Bolsonaro. Es könne sein, dass diese Organisationen nun gegen ihn und die brasilianische Regierung vorgingen. "Das ist der Krieg, in dem wir uns befinden." Beweise für seine Behauptungen zur Brandstiftung legte er nicht vor. Umweltverbände wiesen die Vorwürfe zurück.

Welche Bedeutung hat die Amazonas-Region für das Klima?

Die Vereinten Nationen zeigten sich besorgt über die Lage im Amazonasgebiet. "Der Erhalt des Waldes ist für unseren Kampf gegen den Klimawandel von entscheidender Bedeutung", sagte ein Sprecher von UN-Generalsekretär Antonio Guterres.

Der tropische Regenwald im Amazonasgebiet hat eine Fläche von rund acht Millionen Quadratkilometern. Mit 5,2 Millionen Quadratkilometern entfallen etwa 65 Prozent der Fläche auf Brasilien. Die restlichen 35 Prozent verteilen sich auf sieben weitere Länder. Es ist der weltweit größte tropische Regenwald und zugleich der größte Kohlendioxid-Speicher der Welt. Weltweit absorbieren Regenwälder rund 30 Prozent der von Menschen verursachten Treibhausgase.

Der Regenwald hat außerdem eine kühlende Wirkung. Ein Baum kann am Tag bis zu 1000 Liter Wasser abgeben. Durch Verdunstung großer Mengen Wasser bilden sich Wolken, die für eine Kühlung der Atmosphäre sorgen.

Zudem hat der Amazonas-Regenwald eine einzigartige Biodiversität: Jede zehnte bekannte Pflanzen- und Tierart ist im Amazonas-Regenwald beheimatet.

Welche Folgen haben die Brände?

Die außer Kontrolle geratenen Feuer im brasilianischen Amazonas-Urwald bedrohen nach Angaben von Menschenrechtlern nicht nur die Umwelt, sondern auch Ureinwohner. Mittlerweile seien 36 indigene Schutzgebiete von den Bränden betroffen, teilte die Gesellschaft für bedrohte Völker mit: "Hunderte indigene Gemeinschaften müssen gerade mit ansehen, wie ihr Lebensraum verbrennt." Neben der ökologischen Katastrophe sei das humanitäre Desaster programmiert.

Unter anderem wegen der aktuellen Waldbrände wollen brasilianische Staatsanwälte im Bundesstaat Para Ermittlungen einleiten. Angesichts der zunehmenden Zerstörung des Urwaldes gehe es darum zu untersuchen, ob der Umweltschutz vernachlässigt worden sei, teilte die Strafverfolgungsbehörde mit.

Die Löscharbeiten gestalten sich indes schwierig, da es in der Region nur wenige Straßen gibt und sich die Einsatzkräfte deshalb mit Booten auf Flüssen bewegen müssen. Zudem gibt es unterirdische Feuer, die lange unentdeckt bleiben. "Wir geben unser Bestes", sagte Umweltminister Ricardo Salles. "Es kommt im Moment häufiger zu Bränden, weil es zuletzt sehr trocken war."

9.3 Text č. 3

Amazonas

Vom Feuer und vom Fieber

Amazonien brennt. Doch es gibt dort nicht nur Bäume, es leben auch Menschen da. Was können wir von den indigenen Völkern lernen, über die Natur und uns selbst?

Eine Reportage von **Jana Petersen**

22. September 2019, 14:34 Uhr / [173 Kommentare](#) /

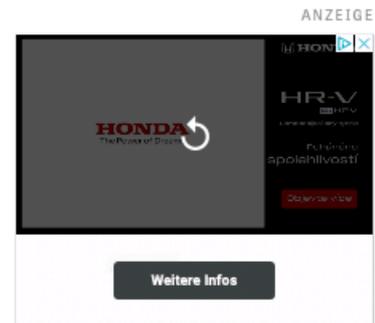
Auf dem Weg zum Dorf Novo Natal, über den Fluss: Batani gehört zum Volk der Huni Kuin, sie ist hier zu sehen mit ihrem Sohn Felicio. © Julia Janssen für ZEIT ONLINE

Kurz bevor ich nach Amazonien reiste, erzählte mir eine Freundin eine Geschichte. Sie war selbst einmal im Dschungel gewesen, und auf der Rückreise hatte sie hohes Fieber bekommen. Sieben Wochen lang war sie in einem kleinen brasilianischen Städtchen so krank, dass sie gedacht habe, sie müsse sterben. "Ich wäre lieber im Urwald gewesen als auf der Krankenstation", sagte sie. Irre, dachte ich.

Seit meiner Reise in den brasilianischen Wald vor ein paar Wochen war ich zweimal krank. Ich war krank, als es im Amazonas furchtbar anfang zu brennen, ich lag dort mit Fieber in einer Hängematte. Und nun, zurück in Deutschland, bin ich krank, während ich auf Twitter die Bilder brennender Bäume im Regenwald sehe. Ich liege mit Fieber in meinem Bett. Ist das nur ein heftiger Berliner Infekt? Oder etwas Tropisches? Es ist, als hielte das Kranksein mich im Wald. Ich hänge am Smartphone, poste Artikel über die Brände auf Facebook. Neben meinem Bett liegt ein Stapel Bücher: *Traurige Tropen* von Claude Lévi-Strauss, ein Klassiker der Anthropologie, ein Bericht seiner Reisen durch Amazonien, der Essay *Indigenialität* des Autors Andreas Weber und drei Bände des französischen Anthropologen Philippe Descola, der viele Jahre im amazonischen Wald geforscht hat.

Es brennt schon lange in Amazonien, seit Jahrzehnten fressen sich vor allem menschengemachte Brandrodungen in den Wald. Aber nun brennt es so heftig, dass auch wir hier etwas vom Ausmaß begreifen. Nachdem sich der Himmel über São Paulo an einem Montag im August verdunkelt hatte vom Rauch, brannte sich die Kunde vom lodernden Amazonien in die Social-Media-Plattformen, in die Nachrichten, auf den G7-Gipfel. Satellitenfotos und Grafiken zeigten die Brandherde und wurden zu Symbolbildern von etwas, das bislang bilderlos geblieben war, abstrakt und ungreifbar: der drohende Klimakollaps. Doch es brennen dort in Amazonien nicht nur die Bäume, es brennt das Zuhause Hunderter indigener Völker, die seit Jahrtausenden in dieser unwirtlichen Umwelt leben. Es brennt die Zeit, die der Menschheit bleibt, um den Kollaps zu verhindern. Und es brennt das Wissen, das Denken, die Kultur dieser Menschen – der Hüter und Hüterinnen des Waldes.

Im Propellerflugzeug über dem Amazonas auf dem Weg zum Volk der Huni Kuin las ich in Andreas Webers Essay *Indigenialität*: "Wir haben ein Naturproblem. Daher sollten wir von Menschen lernen, die keines hatten", schreibt Weber. "Wir sollten uns für das interessieren, was die Indigenen denken und tun, weil diese Praxis Millionen Jahre lang unseren Planeten fruchtbar hielt und Lebendigkeit hervorbrachte." Ich schaute aus dem Fenster der kleinen Maschine, ich sah bereits Rauch stehen über dem Ozean aus Bäumen, ich sah rotbraune Narben vergangener Brände im Grün.

Eine Mauer aus Blättern, Stämmen, Wedeln, Schlingen

Vom Städtchen Jordão fuhren wir mit drei Booten flussaufwärts, ins Dorf Novo Natal. Ich war mit Txana unterwegs, einem Freund. Er ist Schamane vom Volk der Huni Kuin, er ist ganz hier in der Nähe aufgewachsen, dicht an der brasilianischen Grenze zu Peru, mitten in diesem riesigen Wald. Txana ist 32, anders als viele Huni Kuin kennt er auch die Welt außerhalb des Waldes, außerhalb Brasiliens. Mit dreizehn kam er auf die Schule in Rio Branco, der größten Stadt des Bundesstaates Acre. Inzwischen reist er oft nach Europa. Dort habe ich ihn kennengelernt.

Txana, ein Schamane vom Volk der Huni Kuin, steuert das Boot. Das Mädchen links ist die ältere Tochter von Batani. © Julia Janssen für ZEIT ONLINE

Der Fluss war an vielen Stellen so flach, dass wir aussteigen und das Boot über Sandbänke schieben mussten. "Es ist Trockenzeit", sagte Txana, "aber so wenig Wasser habe ich noch nie erlebt." Er sprach leise, langsam, ruhig und lächelte fast immer, wenn ich ihn sah. Baumstämme lagen im Weg, die Männer stiegen aus, mit Motorsäge und Machete zersägten, zerhackten, zerlegten sie die Stämme, tauchten in den Fluss und stiegen wieder ins Boot. Das Knattern des Außenborders schallte vom Ufer. An vielen Stellen waren die Bäume und der Bambus abgeschlagen bis hinunter zum Ufer, ich sah nun auch von hier unten Rauch aufsteigen zwischen den Baumriesen, ich sah verkohlte Stämme in der Mauer aus Blättern, Stämmen, Wedeln, Schlingen.

In Novo Natal, dem Dörfchen am Ufer des Rio Jordão, zwei Tagesreisen von der nächsten Internetverbindung entfernt, wohnt Ozelia, Txanas Tante. Sie hat lange schwarze Haare, ihr Gesicht ist mit geometrischen Farbmustern verziert. Sie ist die Frau des *cassik*, das ist so etwas wie der Bürgermeister des Dorfes. Sie bat uns in das große Gemeinschaftshaus in der Mitte des Dorfes, ein Haus auf Pfählen und ohne Wände. Wir setzten uns auf die Bohlen, ich hörte die Hühner unter mir scharren, Ozelia und zwei ihrer Töchter kochten ein paar Meter neben mir auf einem offenen Feuer. Mir war heiß. Mir war übel. Ich fühlte mich krank und müde. Was konnte das sein? Malaria und Denguefieber konnten es nicht sein, dafür war ich noch nicht lange genug im Wald, die Inkubationszeit ist länger. Vielleicht zu viel Sonne? Der Sonnenhut war ein kläglicher Schutz gewesen auf der Flussfahrt hierher im offenen Boot durch die Hitze. Ich legte mich aufs Holz. Txana stopfte mir ein Kissen unter den Kopf. "Wenn dein Körper geschwächt ist, infiziert er sich leicht", sagte er. Die Innenseiten seiner Hände waren glatt. Ich schloß die Augen, dann roch ich etwas. Ich blinzelte. Txana zerrieb Limonenschale unter meiner Nase.

"Wo waren Sie genau? Wogegen sind Sie geimpft?"

Angekommen in Novo Natal, dem Dörfchen am Ufer des Rio Jordão, wo das Volk der Huni Kuin lebt © Julia Janssen für ZEIT ONLINE

Kurz darauf lag ich in meiner Hängematte in einem kleinen Holzhäuschen, durch die Ritzen drang feucht und kühl der Abend. Es hatte sich schnell herumgesprochen, dass ich krank geworden war. Ozelia kochte einen Tee aus Kräutern. Mädchen aus dem Dorf standen neben meiner Hängematte und schauten mich an. "Ein bisschen Essen ist gut", sagte Txana. Ozelia hatte *manimuzka* gekocht, eine Suppe aus Bananen und Erdnüssen. Ich trank aus einer Schale aus Ton, es wurde warm in meinem Bauch, und ich schlief ein.

Drei Wochen später, in Berlin. Ich habe wieder Fieber, das bedeutet nach der Reise: Malariaverdacht, das muss sofort untersucht werden. Es ist Sonntag, das Tropeninstitut ist geschlossen, ich liege im Behandlungszimmer einer Notaufnahme. Mein Freund sitzt neben mir.

Ein Pfleger fragt: "Wo waren Sie genau? Wogegen sind Sie geimpft? Wurden Sie gestochen? Welche Symptome?"

"Brasilien, Amazonas. Alle empfohlenen Impfungen. Mückenstiche hatte ich, ja. Jetzt Fieber, Kopfschmerzen, Gliederschmerzen, Husten. Abgeschlagenheit. Müde bin ich. Ich fühle mich einfach krank."

Er misst Blutdruck und Puls. "Ich nehme Ihnen jetzt Blut ab."

"Ich werd schnell ohnmächtig", sage ich.

"Dann ist ja gut, dass Sie schon liegen." Er schnürt meinen Arm ab, findet die Vene, eine Kanüle voll, noch eine, noch eine. Er fummelt da herum.

"Schlauch ist drin, da kommt jetzt Wasser rein."

"Warum denn das?", fragt mein Freund.

"Kochsalzlösung", sagt der Pfleger. Er beugt sich über mein Gesicht. "Pikst kurz", sagt er und schiebt mir ein langes Wattestäbchen ins rechte Nasenloch. Ich zucke zusammen. Dann misst er Fieber. "Aha", sagt er, "ich häng Paracetamol dran", sagt er. Ich will fragen, warum, aber ich lass es, ich möchte einfach nur Ruhe.

ANZEIGE

Eine erstaunlich aktuelle Selbstanklage

"Liest du mir was vor?", frage ich meinen Freund. In meiner Tasche steckt *Traurige Tropen*. Mein Freund liest vor, was Lévi-Strauss Mitte der Fünfzigerjahre geschrieben hat, zwanzig Jahre, nachdem er den Dschungel bereist hatte: "Der westlichen Kultur, der großen Schöpferin all der Wunder, an denen wir uns erfreuen, ist es nicht gelungen, diese Wunder ohne ihre Kehrseiten hervorzubringen. Und ihr berühmtestes Werk, der Pfeiler, auf dem sich Architekturen von ungeahnter Komplexität erheben: die Ordnung und Harmonie des Abendlandes, verlangt, daß eine Flut schädlicher Nebenprodukte ausgemerzt wird, die heute die Erde vergiften. Was uns die Reisen in erster Linie zeigen, ist der Schmutz, mit dem wir das Antlitz der Welt besudelt haben."

Es war auch eine Selbstanklage, die Lévi-Strauss stellvertretend für den Westen geschrieben hatte. Und eine erstaunlich aktuelle: Für die Feuer im Regenwald sind wir mitverantwortlich, mit unserem Bedarf an Soja etwa, das eben irgendwo angebaut werden muss. Warum nicht dort, wo nur Menschen leben, deren Stimmen niemand hört?

Im Wald in Brasilien stand Txana an meiner Hängematte. Er schaukelte mich. Durch das Moskitonetz legte er seine Wange an meine Stirn. "You hot", sagte er, "du hast Fieber. Wir bringen dich zur Quelle, dort kannst du baden." Wir liefen durch den Wald, Txana, sein Neffe Bixku, seine Tante Ozelia und vier Frauen. Die Quelle nährte ein Bassin, zwei mal drei Meter groß, am Boden feiner heller Sand, das Wasser war klar und kalt, an der tiefsten Stelle knapp einen halben Meter tief. Die Männer gingen, ich zog mich aus und stieg ins Wasser. Ich hockte mich hin, Ozelia reichte mir einen Topf, Wasser rann über meine Haare.

"Wir gehen zum Baum des Dorfes", sagte Bixku. Er ist der Schamane des Dorfes, 24 Jahre alt, seit sechs Jahren verheiratet, zwei Kinder. Sein Gesicht war mit schwarzen geometrischen Mustern bemalt, er trug Federschmuck und eine wasserdichte Armbanduhr. Er führte mich an den Baumstamm, oder besser: in eine Höhle, die der Baum geformt hatte. "Setz dich da rein", sagte Bixku, "und verbinde dich mit der Energie des Baumes." Ich schloss die Augen, meine Hände ertasteten die Rinde. Ein Mammutbaum? Wie alt der wohl sein mochte? Er war riesig. Es fühlte sich an, als streichelte ich einen Dinosaurier. Bixku brachte Blätter, die er gerade gepflückt hatte. Ich sollte sie zerreiben und daran riechen. Manche dufteten nach Kaugummi, andere nach Zimt.

In der Notaufnahme in Berlin eilt eine Assistenzärztin ins Zimmer.

"Warum das Paracetamol?", fragt mein Freund und zeigt auf den Tropf.

"Fieber ist anstrengend für den Körper", sagt die Ärztin.

"Aber ist Fieber nicht sinnvoll, weil es Viren bekämpft?"

"Es ist anstrengend für den Körper", wiederholt die Ärztin. Ins Bett neben mir wird ein Mann geführt, dessen geschwollener Arm in blutige, schmutzige Lappen gewickelt ist. Ein Vorhang trennt uns.

In Ozelias Dorf im Wald in Brasilien führte mich Bixku, der Schamane, am Zeremonieplatz zum Feuer. Darauf stand ein Topf mit einer bräunlichen Flüssigkeit. "Ich habe dir eine Kräuterdusche gekocht", sagte er. Ich schüttete den warmen Tee über meinen Körper. Er roch nach Blättern und Blüten, ich fühlte mich umarmt vom Sud. "Die Blätter für die Dusche habe ich gerade für dich im Wald hinter dem Dorf ausgewählt", sagte Bixku. Die Kräuterdusche sollte mich mit den Kräften der Erde verbinden, erklärte er mir. "Man schläft danach sehr tief, und Kranke träumen heftig", sagte Bixku, "oft von Tieren. Und je nachdem, von welchem Tier der Patient träumt, von einem Frosch oder einem Jaguar vielleicht, weiß der Schamane, welche weitere Medizin er anwenden muss."

Drüben am Feuer sangen sie noch

"Wir bringen dich zur Quelle, dort kannst du baden": Txana und Bunke führen hinein in den Regenwald. © Julia Janssen für ZEIT ONLINE

Mein Körper wurde schwer, ich legte mich in die Hängematte. Später am Abend sollte eine Zeremonie mit *nixi pae* stattfinden, einem halluzinogenen Aufguss aus zwei verschiedenen Pflanzen, der unter dem Namen Ayahuasca bekannt ist. Die Kultur der Huni Kuin könnte man als Ayahuascakultur beschreiben, ein großer Teil ihres Lebens hängt mit dem Tee und den Zeremonien zusammen. In Trance, so erzählen die Huni Kuin, lösen die Dorfbewohner und Dorfbewohnerinnen Konflikte und klären ihre Beziehungen untereinander, empfangen Hinweise darauf, wo sich die nächste Jagd lohnt und welche Pflanzen heilen, sie sehen in den Zeremonien die geometrischen Muster für ihre gewebten Stoffe, die Gestaltung ihres Schmucks aus Perlen, die Körperbemalungen. Ihre Gesänge locken den *spirit* der Pflanze. "Medicina", nennen sie den Tee. Er habe, sagen sie, auch direkte und praktische Wirkungen auf den Körper, er töte Bakterien, Viren, Pilze, Parasiten, kurz: alles, was da nicht hingehört.

Als ich aufwachte, war es schwarz um mich. Durch das Dunkel drang Gesang, die Zeremonie hatte begonnen. Ich war zu müde, um aufzustehen. Einen Moment lang ärgerte ich mich, ich wollte dabei sein. Ich hörte eine Stimme singen. "Siri siri siri siri siri siri siri siri siri", es klang wie das Zwitschern eines Vogels. "Nuku mana ibubuu, mana ibububeta ...", sang jemand. Später erklärte mir eine der Frauen, dass der zweite Satz übersetzt "Wir verbinden uns mit dem Geist der Erde" bedeute.

Der Gesang schien unendlich zu kreiseln, Strophe um Strophe in kaum hörbarer Variation. In jeder Strophe beschwor die Stimme die Verbindung mit einer anderen Kraft: des Wassers, des Waldes, des Windes. Der Sterne, des Mondes, der Sonne. Der heiligen Geometrie, der Arbeit, des Weges. Es war, als würde die Medizin über die Stimme durch die Ritzen der Bretterwände, durch das Moskitonetz hindurch in mir landen. Am nächsten Morgen war meine Stirn kühl, ich fühlte mich besser, und drüben am Feuer sangen sie noch.

In meinem Bett in Berlin lese ich in Andreas Webers *Indigenialität*: "Was so lange als naiv und primitiv verurteilt wurde, erscheint heute, im Lichte der jüngsten Einsichten von Biologen und Anthropologen, als ökologischer Realismus." Wir könnten, so schreibt Weber, uns der Einsicht nicht mehr verschließen, "dass alle Wesen fühlende Subjekte sind und dass auch die Dinge einem Begehren folgen, in Verbindung zu treten, zu teilen und sich dadurch zu verwandeln". Auch der brasilianische Anthropologe Eduardo Kohn, Autor des Buches *How Forests Think – Toward an Anthropology Beyond the Human*, habe beobachtet, wie alle Wesen, nicht nur der Mensch, subjektive Vorstellungen von anderen entwickeln, schreibt Weber: "So macht sich etwa auch der Jaguar ein bewusstes Bild von uns. Alle Wesen haben ein Selbst. Dieses Selbst der anderen anzuerkennen erlaubt den Menschen im Amazonas, für ihr Leben essentielle Voraussagen zu machen. Indem ein Indianer etwa Ameisen als Ichs mit ihren jeweiligen Bedürfnissen versteht, vermag er ihre Bedeutung für den Wald und letztlich für seine eigene Versorgung verstehen."

Ich blättere in Philippe Descolas *Jenseits von Natur und Kultur*. Descola ist ein Schüler von Claude Lévi-Strauss und lehrt, wie dieser es einst tat, am Collège de France in Paris. Descola hat drei Jahre im amazonischen Dschungel gelebt und geforscht, ein paar Hundert Kilometer von Ozelias Dorf entfernt. In *Jenseits von Natur und Kultur* beschreibt er, inwiefern sich der Blick auf das Verhältnis des Menschlichen zum Nichtmenschlichen heutzutage ändert: "Viele sogenannte 'primitive' Gesellschaften fordern uns zu einer solchen Überschreitung auf, sie, denen es nie in den Sinn gekommen ist, daß die Grenzen des Menschseins an den Toren der menschlichen Gattung haltmachen, sie, die nicht zögern, zum Konzert ihres sozialen Lebens noch die bescheidensten Pflanzen, die unbedeutendsten Tiere einzuladen." Die Anthropologie sei mit einer großartigen Herausforderung konfrontiert, schreibt Descola – "entweder mit einer erschöpften Form von Menschsein zu verschwinden oder sich zu verwandeln, indem sie ihr Gebiet und ihre Werkzeuge so überdenkt, daß sie in ihren Gegenstand nicht nur den *anthropos*, sondern die gesamte Gemeinschaft der Existierenden einbezieht, die mit ihm verbunden ist und der gegenwärtig eine Nebenfunktion zugewiesen wird".

Die Tage werden lang in meinem Berliner Schuhkarton aus Beton. In der Notaufnahme hatten sie Malaria und Denguefieber noch ausgeschlossen, vermuteten einen grippalen Infekt und überwiesen mich an die Hausärztin. Die weiß auch nicht weiter, sie nimmt mir noch mal Blut ab und schickt es ins Labor. Manche Tropenkrankheiten lassen sich schwer nachweisen. Ich denke an die Stunden in der Notaufnahme, an die Hektik, den Schichtdienst, die Überarbeitung, an die Menschen, die in diesem System arbeiten. Ich lese, tippe in mein Smartphone, starre an die Wand. Warum fühle ich mich noch immer so krank? Wieso will ich kaum Besuch? Wieso schleppe ich mich schwitzend zum Einkaufen und lass mir dabei nicht helfen? Wieso bin ich so ungeduldig? Ich will nicht krank sein. Ich will arbeiten, ich muss arbeiten, ich muss Geld verdienen.

Ich träume mich in die Hängematte im Wald. Zwischen den Holzlatten, aus denen das Haus in Ozelias Dorf gezimmert ist, klafften fingerbreite Lücken, die Geräusche des Dorfes schlüpfen in meine Hängematte. Vögel sangen, ein Hahn krächte, Töpfe klirrten, jemand lachte, jemand blies ein Horn, jemand spielte Gitarre, jemand sang auf Hatxakuin, der Sprache der Huni Kuin. Ich denke daran, was Txana über Krankheiten gesagt hat: "Sie sind da, damit wir uns um uns kümmern." Warum war es so viel leichter dort in der Hängematte, das Kranksein geschehen zu lassen? Warum fiel es mir dort so leicht, mich nicht dagegen zu wehren? Vielleicht ist es einfacher, den Widerstand aufzugeben, wenn man am Fluss lebt, wenn man im Fluss lebt. Vielleicht ist es einfacher, den Widerstand an einem Ort aufzugeben, an dem sowieso nichts von Dauer ist. Der Dschungel frisst alles, er überwuchert, verwertet, zersetzt. Wenn er nicht abgefackelt wird. Wenn man ihn in Ruhe lässt.

Es geht nicht darum, das Bessere im Fremden zu suchen

Bewohner von Novo Natal gehen entlang des Flusses zu einem der Nachbardörfer. Dort findet an diesem Tag ein Fußballturnier statt. © Julia Janssen für ZEIT ONLINE

Ich denke an eine Passage in *Traurige Tropen*: "Die anderen Gesellschaften sind vielleicht nicht besser als die unsere", schreibt Claude Lévi-Strauss. "Wenn es uns aber gelingt, diese fremden Gesellschaften besser kennenzulernen, verschaffen wir uns eine Möglichkeit, uns von der unsrigen zu lösen, nicht weil sie absolut schlecht oder als einzige schlecht wäre, sondern weil sie die einzige ist, von der wir uns emanzipieren müssen."

"Eigentlich sind wir Huni Kuin noch nicht entdeckt worden", sagte Txana auf dem Weg zurück aus dem Wald. "Wir sind kolonisiert worden, getötet, vertrieben, ausgebeutet. Erst jetzt, mit einem Blick auf Augenhöhe, können wir entdeckt werden. Bisher wurde uns gewaltsam ein fremder Lebensstil aufgezwungen. Wir hatten noch gar keine Möglichkeit, je zu zeigen, wer wir sind und was wir zu geben haben. Wir haben so viel zu geben."

Das klingt wie ein Gedanke aus *Indigenität* des Berliner Forschers Andreas Weber: "Wir brauchen die Indigenen – jene, die wir unterjocht und kolonialisiert haben –, um uns selbst zu dekolonisieren. Wir brauchen die Gefangenen unseres Weltbildes, um uns selbst zu befreien", schreibt er. "Es ist eine Geste der Besitzergreifung, wenn das Verbot aufgestellt wird, Erfahrungen fremder Völker als wirkliche Erfahrungen ernst zu nehmen und deren Weltbilder als mögliche Welten."

"Was können wir von euch lernen?", fragte ich Txana.

"Aus meiner Sicht haben die Leute im Westen alles. Das Einzige, was sie von uns abgucken könnten, ist die Verbindung zur Natur. Wenn diese Verbindung steht, verlieren sich die Menschen nicht so in ihrem Denken. Dann können sie ihre volle Kraft entfalten. Ungleichgewicht führt zu Armut, Krankheit und Chaos, das sehen wir überall auf der Welt. Wir brauchen Liebe, Harmonie und Kreativität, um die Kräfte zu balancieren. *Haux, haux.*"

"Hausch, hausch", sagte auch ich. Das heißt in der Sprache der Huni Kuin: Anfang, Ende, Harmonie.

Es geht nicht darum, das Bessere im Fremden zu suchen. Aber vielleicht, denke ich in meinem Bett in Berlin, hilft das indigene Denken, einen neuen Blick auf unsere Gesellschaft zu finden. Ein Denken, das Symptome nicht isoliert, sondern als Teil komplexer Systeme begreift. Das Beziehungen, Zusammenhänge und Strukturen erkennt, wo wir keine wahrnehmen. Das macht dieses Denken, diese Kultur und ihre Methoden nicht besser – nur anders.

Woran litt ich im Wald?

Ich lese die letzten Sätze von *Traurige Tropen*. Lévi-Strauss, der Anthropologe, sehnt in ihnen die kurzen Augenblicke herbei, "in denen es die menschliche Gattung erträgt, ihr bienenfleißiges Treiben zu unterbrechen, das Wesen dessen zu erfassen, was sie war und noch immer ist, diesseits des Denkens und jenseits der Gesellschaft: zum Beispiel bei der Betrachtung eines Minerals, das schöner ist, als alle unsere Werke; im Duft einer Lilie, der weiser ist als unsere Bücher; oder in dem Blick – schwer von Geduld, Heiterkeit und gegenseitigem Verzeihen –, den ein unwillkürliches Einverständnis zuweilen auszutauschen gestattet mit einer Katze." Ein Hohelied auf den Dialog mit dem Nichtmenschlichen.

Das Telefon klingelt, die Hausarztpraxis. "Sie haben leider doch Denguefieber", sagt die Sprechstundenhilfe, "hier liegt eine Überweisung für die Tropenmedizin." Ausgerechnet Denguefieber, denke ich, eine Krankheit, gegen die es hierzulande weder Impfstoff noch Medikamente gibt. Woran ich im Wald litt? Keine Ahnung. Warum ich dort wieder gesund wurde? Ich weiß es nicht.

Vielleicht war der Moment, in dem ich den Wald am deutlichsten spürte, der Augenblick, in dem ihn verließ. Ich war in der brasilianischen Großstadt Rio Branco angekommen, 400.000 Einwohner, Autohäuser, Tankstellen, Autowerkstätten. Neben mir eine vierspurige Straße, acht, neun, zehn Motorräder standen vor einer Ampel. Die Fahrer ließen die Motoren aufheulen, die Ampel schaltete um, sie rasten los, an mir vorbei. Es hupte, rauschte, tutete. Und ich stand da, guckte, konnte nichts sagen. Ich kam mir vor, als hätte ich mich verfahren, verfliegen, verlaufen, als sei ich aus einer Raumkapsel gekrabbelt auf einen fremden Planeten. Als sei ich in einer Zukunft gelandet, in der die Menschheit falsch abgebogen ist.